

ΖΑΓΟΡΟΧΩΡΙΑ: ΠΑΡΑΔΟΣΗ - ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΑ

Ο νόμος, η μοίρα κι η κατάντια τους

Λένε... «είναι» Εθνική ανάγκη, Εθνική επιταγή, να διατηρηθούν, οι μάρτυρες οι ελάχιστα, του πολιτισμού, της ιστορίας, της προσπάθειας και της ζωής, που απομέναν ακόμα στο Ζαγόρι, και αποτελούν το γεφύρι των περαισμένων με το τώρα να διατηρηθούν τα παραδοσιακά Ζαγοροχώρια! Τι όμορφα, που τα λένε... μόνο λένε όμως, μόνο λένε...

Για να γίνει όμως κάτι τέτοιο, πρέπει το Κράτος ν' αποφασίσει, γιατί ακόμα δεν αποφάσισε και να πιστέψει, γιατί ακόμα δεν πίστεψε, πως για τη διατήρηση αυτής της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς μας, των παραδοσιακών Ζαγοροχωρίων, δεν είναι ούτε δυνατό, ούτε σωστό, ούτε δίκαιο η διατήρηση αυτή να βαρύνει εκείνους, που έτυχε, από κακή μοίρα, έτσι λένε εδώ, να βρεθούν νοικοκυραίοι σε σπίτια, που παρουσιάζονται σε δείγματα αυτής της κληρονομιάς, αυτής της παραδοσιακής κληρονομιάς.

Και δε φτάνει μόνο αυτό, μα τους τίθενται κι ένα σωρό εμπόδια και δυσκολίες, στην προσπάθεια ελάχιστων, που προσπαθούν, γιατί κάθονται μέσα, να συντηρήσουν αυτή την καταθλιπτική, γι' αυτούς κληρονομιά, με τα γλίσχρα οικονομικά μέσα, που διαθέτουν.

Είναι τρομερά μεγάλη η γραφειοκρατία και ασκόλαστος ο αριθμός των χαρτιών που ζητούνται: για την άδεια, κι αλογάριαστο: οι αρμόδιοι κι οι αρμοδότητές των!

Έτσι με τα χρόνια, την αναποφασιστικότητα και τη μη σωστή αντιμετώπιση του θέματος αυτού, από το Κράτος και την εγκατάλειψη, κατέφρευσαν δείγματα θαυμάσιας αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.

Κατάρρευσαν γιατί πολλοί ιδιοκτήτες, δε μπορούσαν με τα ισχύα τους βελάντια ν' αντιμετωπίσουν τις μεγάλες δαπάνες που, μοιραίως συνε-

πάγεται, η διατήρηση αυτών των κριθέντων, από το Κράτος διατηρητέων θησαυρών!

Στο χωριό μου μερικά από τα διατηρητέα κοιτώντας τώρα, τραγικά χαλάσματα κι αποτελούν ΝΤΡΟΠΗ, όχι μόνο για το χωριό μας...

Ποιός όμως φέρει την ευθύνη, για την τραγική αυτή ζημιά. Ποιός απ' τους εντεταλμένους, για τη διατήρηση των έφτασε εδώ επάνω και τους έρριξε έτσι και μια ματιά; Ποιός αρμόδιος τα πρόσεξε; Πότε αντιμετώπισε το Δημόσιο, με τους φορείς του πρακτικά και σοβαρά αυτή την υπόθεση των διατηρητέων, αλλά και των χαρακτηρισθέντων παραδοσιακών χωριών του Ζαγοριού; Τι προσέφερε το Κράτος εκτός από ευχές και δυσβάσταχτους νόμους, που δένουν πισθάγκωνα τα χέρια των κατοίκων; Πότε έγινε διάλογος με τους κατοίκους, για ενημέρωσή των, για ν' ακουστεί κι η γνώμη αυτών των άμεσα ενδιαφερομένων, αυτών που πονάει η ψυχή των, αυτών που δεν τολμούν, ούτε ένα πεζούλι ξερολιθιά να φτιάξουν, χωρίς άδεια;

Έτσι όμως, δικτατορικά, μπορεί να πει κανένας, χωρίς διάλογο, ξεκίνησε το Δημόσιο και την ίδρυση της Κυνηγετικής περιοχής στο Ζαγόρι, με δυσβάσταχτους όρους, κι η Κυνηγετική περιοχή σκορπίστηκε «σαν τα παιδιά τ' λαγού» που λέει η παροιμία, για μεγάλη βλάβη του Ζαγοριού.

Ποιός αρμόδιος φορέας, θα πρέπει να σταθεί όρθιος μπρος στην Εισαγγελική έδρα και να δώσει λόγο για τη ζημιά αυτή των διατηρητέων...

Έτσι συνεχίζεται η ίδια κατάσταση και καμιά ένδειξη, για τη σωστή, τη σοβαρή αντιμετώπιση και τη λύση του θέματος των παραδοσιακών

οικισμών, δε φαίνεται πουθενά, ως τα τώρα. Και ο νόμος αυτός ο καταθλιπτικός ισχύει...

Κάποτε έγιναν στο χωριό μας, μόνο πρόχειρες κι όχι ολοκληρωμένες επισκευές κι όχι σωστά, κι όχι κι εκεί που θα έπρεπε, από την αρχαιολογία, όπως τη λένε εδώ επάνω...

Κι αν η ίδια πολιτική συνεχισθεί, που δεν το ευχόμαστε, με τον ίδιο νόμο, με τον ίδιο ρυθμό, με το ίδιο τρόπο, μπορεί να πει κανένας, με σιγουριά, πως κι άλλα διατηρητέα θα χουν την ίδια τύχη, με τα πιο πάνω αναφερθέντα. Μα και χωριά του χαρακτηρίστηκαν παραδοσιακά, με

τα προσκόματα που τους τίθενται, τις άδεις που τους ζητούνται και τις διαδικασίες και τα χρήματα που χρειάζονται για την έκδοσή των, τις μεγάλες δαπάνες που χρειάζονται για την κατασκευή ή την επισκευή των σπιτιών, θ' αναγκάσουν τους κατοίκους να ρίξουν πέτρα πίσω τους και να πάρουν τα μάτια των ή να γίνουν παράνομοι. Είναι λοιπόν ή δεν είναι δυσβάστακτος ο νόμος;

Ποιός αρμόδιος, γιατί δεν είναι ένας, θα έχει την ευθύνη αν το διατηρητέο παραδοσιακό αρχοντικό των Ράδων στο Τσεπέλοβο, που στέκεται ακόμα όρθιο, μά τραυματισμένο βαρεια και περιμένει και περιμένει, μάταια, το Κράτος με τους φο-

• ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ 2η ΣΕΛ.

Για το Νομαρχιακό Συμβούλιο Ιωαννίνων και κάθε αρμόδιο

Με απόφασή του στις αρχές του χρόνου το Νομαρχιακό Συμβούλιο Ιωαννίνων, αξιολογεί τα έργα των Κοινοτήτων του Νομού για το 1984 και τα χρηματοδοτεί σε εκτέλεση σχετικού προγράμματος, υποτίθεται με κάποια σειρά αναγκαιότητας και με αίσθημα ευθύνης.

Με λύπη όμως, κάθε γνώστης της περιοχής, μπορεί να διαπιστώσει ότι, ούτε ορθή κρίση, ούτε σωστή αξιολόγηση των αναγκών των διαφόρων οικισμών διεκρίνε όλες τις αποφάσεις του Ν.Σ. που σε τελευταία ανάλυση έχει την ευθύνη για την αξιολόγηση, ιεράρχηση και χρηματοδότηση των διαφόρων έργων του Νομού.

Βλέπει κανένας να διατίθενται πιστώσεις πολλών εκατομμυρίων —συγκεκριμένα, για 7 χωριά 77 εκατομμ.— για εσωτερική οδοποιία — και άλλα όχι άμεσης προτεραιότητας έργα και να αγνοούνται εντελώς αρκετές Κοινότητες και έργα ζωτικής σημασίας. Θα αναφερθώ συγκεκριμένα σε έργο ζωτικής σημασίας για ένα από τους μικρούς αλλά ζωντανούς οικισμούς της περιοχής του Δυτικού Ζαγοριού.

Πρόκειται για τον Κοινοτικό δρόμο Αρίστης - Βίκου. Ένα δρόμο του οποίου η διάνοξη άρχισε το 1957! και ο οποίος θα συνδέσει τον οικισμό Βίκου με την έδρα της Κοινότητας. Με το δρόμο αυτό ένα χωριό με μόνιμο πληθυσμό και καλή οικονομία —διατρέπει 1900 αιγοπρόβατα και αγελάδες— θα έχει τη δυ-

νατότητα να διαθέτει τη γαλατοπαραγωγή του στο πλησιέστερο τυροκομείο του Καλπακίου, χωρίς επιβάρυνση για τη μεταφορά του, δεδομένου ότι το ίδιο το τυροκομείο φροντίζει για την παραλαβή του από όπου υπάρχει οδική πρόσβαση.

Παράλληλα ο δρόμος αυτός, του οποίου τέρμα είναι η δυτική έξοδος της ονομαστής χαράδρας του Βίκου που έχει ανακηρυχθεί σε Εθνικό Δρυμό, θα συντελέσει στη σοβαρή τουριστική ανάπτυξη, όχι μόνο του οικισμού Βίκου, αλλά γενικότερα της περιοχής του Δυτ. Ζαγοριού και γιατί όχι και του Νομού, με όλα τα ευεργετικά αποτελέσματα για τους κατοίκους της περιοχής.

Και όμως το έργο αυτό κρίθηκε ήσσονος σημασίας και αγνοήθηκε από το Ν.Σ. και χρηματοδοτήθηκαν απλόχερα οι κατασκευές γκαλντεριμίων.

Τι συμπέρασμα να βγάλει ο φορολογούμενος πολίτης για το κριτήριο των παραγόντων, που η πολιτεία τους έδωσε τη δύναμη να αποφασίζουν για τόσο σοβαρά θέματα που έχουν θεμελιώδη σημασία για το μέλλον της περιοχής; Ας κρίνει ο καθένας.

Για τους κυρίους που έτσι αποφάσισαν ένας δρόμος απομένει. Να αναθεωρήσουν ότι αποφάσισαν και να βρουν τρόπο να αποδοθεί δίκαιο σ' έναν οικισμό που τόσο κατάφωρα αδικήθηκε.

Γαλάτσι 23 Γενάρη 1984

ΑΝΤ. ΜΟΥΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

ΠΡΩΤΕΣ ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ

ΓΙΑ ΤΟ ΗΡΩΟ ΤΗΣ ΖΑΓΟΡΙΣΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΤΟΥ 40

ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΒΕΡΤΟΔΟΥΛΟΥ	5000
στη μνήμη του συζύγου της Αποστόλη	
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑΖΩΗΣ	3500
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΝΙΔΑΡΗΣ	3000

• Οι εισφορές για το ηρώο εκπίπτουν από το φόρο εισοδήματος

ΖΑΓΟΡΟΧΩΡΙΑ
ΠΑΡΑΔΟΣΗ - ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΑ

● ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠ' ΤΗΝ 1η ΣΕΛ

ρείς του, να το φροντίσουν, να το σώσουν, μεταβληθεί σε χαλάσματα; Μπορεί η αγροτική οικογένεια, που το κληρονόμησε και κατοικεί σ' αυτό, να το συντηρήσει, να το κοιτάξει όρθιο; Μπορεί ν' απευθυνθεί σε τεχνικό, για τη μελέτη της συντήρησης; με τί θα πληρώσει; τη μελέτη και την άδεια ή είναι εύκολη η έκδοσή της; Της επιτρέπεται να προβεί σε επείγουσα μικροσυντήρηση για να το κρατήσει όρθιο; Όμως η μικροεπισκευή θ' αλλοιώσει την οικοδομή και τότε είναι, που οι αρμόδιοι θα απεύθυναν να στείλουν την οικογένεια στον Εσαγγελέα... εκεί π' μας χρωστούσαν μας πήραν κι του βότ'ω λέει η παροιμία μας. Είναι ή δεν είναι σωστή;

Μέσα σ' αυτό το μεγάλο σπίτι, γεννήθηκε μια μεγάλη μορφή της Ιστορίας μας, ο Κωνσταντίνος Ν. Ράδος, που πρώτος έφερε την ιδέα της ίδρυσης της Φιλικής Εταιρείας. Θάνα: ντροπή να ερειπωθεί...

Η αρμόδια Υπηρεσία ας καταδεχθεί να του ρίξει μια ματιά, ας ενδιαφερθεί, όσο είναι ακόμα καιρός, να μιλήσει με την οικογένεια, που το κατοικεί. Μπορεί να της καταλογισθούν ευθύνες σε περίπτωση ζημιάς, μπορεί ακόμα να σωθεί τ' αρχοντικό, αν η αρμόδια μελήσουν με την οικογένεια κι επιμβούν άμεσα.

Και τώρα κάτι άλλο. Ποιος θα έχει την ευθύνη αν το «Παλαιονόμειον», που πάλαι ποτέ διατηρητικό, στην αρχή του Βίκου, κάτω από το Τσεπέλοβο, που στέκεται σαν αψιδωτή αυλόπαρα στην είσοδο του Βίκου, μας αφήσει χρόνους κα: ντροπή, για την... θα το πώ... αδιαφορία μας;

Γιατί ως τώρα δεν ενδιαφέρθηκε καθόλου η αρμόδια Υπηρεσία;

Μήπως για ό' αυτά θα χρειασθεί τότε, να βρούμε κάποια δικαιολογία, να πούμε δεν ξέραμε, δε μας ενημερώσανε; γιατί, δυστυχώς έτσι γίνεται στο Ρωμέ'κο ψάχνουμε να βρούμε κάποιον να του φορτώσουμε τις ευθύνες, μετά τη ζημιά... Γράψαμε πολλές φορές σχετικά με τα διατηρητέα και τους παραδοσιακούς οικισμούς στο Ζαγόρι, που νομίζουμε πως κμάλασε η γλώσσα μας όπως λέμε εδώ επάνω.

Κύριοι Αρμόδιοι: Έχετε, αλήθεια, διάθεση, θέλετε πραγματικά, να κρατήσετε στη ζωή στο Ζαγόρι, μονάδες της παραδοσιακής μας αρχιτεκτονικής κληρονομιάς; θέλετε πράγματι; και πονάτε, για το παραδοσιακό Ζαγοροχώρι, που γεφυρώνουν το τότε με το τώρα; Αν ναι, βγίθε απ' τη μακαρόττη, που σας παρέχει η όχι σωστή πίστη Σας, πως μόνο με νόμους και προσταγές, σαν τους καταθλιπτικούς και γραφειοκρατικούς νόμους που υπάρχουν, για τα χωριά αυτά, θα διορθωθούν όλα...

Πιστεύετε πως με τέτοιας μορφής νόμο, δε γίνεται τίποτε και το κακό θα συνεχίζεται. Εξοβελίστηκε τη

ΠΑΝΖΑΓΟΡΙΣΙΑΚΟΣ: Παράδειγμα για μίμηση

Θέλω προκαταβολικά να παρακαλέσω τον φίλο αναγνώστη να δει με κατανόηση τις απόψεις αυτού του σημειώματος, μια και ο συντάκτης του δεν είναι δημοσιογράφος, μα απλά ένας φιλάθλος, που θεωρεί καθήκον του να σχολιάσει και ταυτόχρονα να προβάλει κάτ: όμορφο όσο και σημαντικό που αντιλήφθηκε ότι συντελείται στον αθλητικό και τον ευρύτερο κοινωνικό χώρο του Ζαγορίου. Και: θέλω ακόμα με την ευκαιρία να συγχαρώ την εφημερίδα εσούτη, που ευγενικά φλοξενεί σήμερα τη φωνή μου, για την αρτιότητα και την πληρότητα της έκδοσής της, που ειλικρινά με εντυπωσίασαν στο φύλλο του περασμένου Δεκεμβρη, το πρώτο που έτυχε να διαβάσω.

Όταν στις 13 Νοέμβρη 1983, τρεις μόλις μέρες αφότου εγκαταστάθηκαν στο Τσεπέλοβο, κατηφόριζα προς το γήπεδο αυτού του όμορφου και φιλόξενου χωριού, δεν φανταζόμουν βέβαια πως επρόκειτο να βρεθώ μπροστά σε μια τόσο ευχάριστη έκπληξη. Και δεν εννοώ τόσο την απόδοση αυτής της πρασινοφορεμένης νεαρής ομάδας που ακούει στο όνομα «ΠΑΝΖΑΓΟΡΙΣΙΑΚΟΣ» —γιατί αλήθεια οι νονοί της δεν τη βάφτισαν «ΖΑΓΟΡΙ»; Θάταν νομίζω πιο όμορφο και πιο απλό... —, απόδοση που πάντως ήταν εξοχή, αφού άλλωστε συνοδεύτηκε από μια πεντακάθαρη κι άνετη νίκη πάνω σ' ένα αξιόμαχο αντίπαλο, όσο την ε-

γραφειοκρατία και: δείτε το Ζαγόρι, όχι σαν επικράτεια της Αθήνας. Δείτε το σα Ζαγόρι ιστορικό, παραδοσιακό, πανόμορφο. Απλοποιείτε το νόμο «περί παραδοσιακών οικισμών». Μη έχετε, για τα χωριά, τους ίδιους νόμους που βάζετε, για τ' αστικά κέντρα. Απλοποιείτε τις διαδικασίες που χρειάζονται, για την έκδοση αδειών δόμησης, και συντήρησης των σπιτιών στα χωριά ή καταργείτε τις, δε χρειάζονται, γιατί οι Ζαγορίσιοι αυτά που έκαναν, τα έκαναν χωρίς άδειες...

ΕΠΙΔΟΤΕΙΣΤΕ και τα χωριά και τα διατηρητέα... Προσέξτε τα, φροντίστε τα, αγαπήστε τα παραδοσιακά χωριά και τον κόσμο τους. Δείτε τα μ' απόλυτο ενδιαφέρον κι όχι απλώς με τα μάτια της Υπηρεσιακής σας ιδιότητας. Αρχίστε διάλογο με τους κατοίκους των χωριών τους Πολιτιστικούς Συλλόγους τις Αδελφότητες, που τόσα προσφέρουν στον τόπο τους. Έπρεπε, από χρόνια να είχατε αρχίσει αυτόν το διάλογο. Και να είδατε σίγουροι, πως κάτι καλό θα γίνει, για τα Ζαγοροχώρια μας...

Αλλιώτικα αφήστε στη μοίρα τους στη μοίρα, που τους άφησε η εγκατάλειψη, η ανέχεια, τα χρόνια... και ο νόμος ο δικός Σας... Τσεπέλοβο 1984.

Ε.Γ.

ξαιρητική διάκρισή της στον τομέα του «εφ' αγωνιζέσθαι».

Και: δεν χρειάζεται σίγουρα ιδιαίτερη προσπάθεια για να διακρίνει ένας παλιός φίλος του αθλητισμού τις αρετές ενός αθλητικού σωματείου. Χωρίς καμιά δίσταση ή τάση υπερβολής ομολογώ πως ότι είδα την Κυριακή εκείνη στο γήπεδο του Τσεπέλοβου με ξάφνιασε ευχάριστα:

Έντεκα παιδιά να αγωνίζονται με εξαιρετική δεξιότητα και απαρύμιλο σθένος, να φτάνουν στην κατάκτηση της νίκης με τον πιο έντιμο και καθαρό τρόπο, να τιμούν την προσπάθεια των αντιπάλων τους με επιανετό ήπιοςτισμό και να σέβονται απόλυτα και αδιαμαρτύρητα τις όποιες αποφάσεις των διαιτητών. Και γύρω τους όλο σχεδόν το χωριό — άντρες, γυναίκες και παιδιά — να τους συμπαραστέκονται στην ώραια προσπάθεια και να τους εμψυχώνουν με τυγενικές και πολιτισμένες εκδηλώσεις. Πρώτος και καλύτερος ο παπάς του χωριού, πατέρας άλλωστε αθλητή.

Όταν αργότερα είχα τη χαρά να παρακολουθήσω κι άλλους αγώνες του Πανζαγορισιακού και καθώς υπήλκα κατά κάποιο τρόπο στους κόλπους της ομάδας, στις εντυπώσεις μου προστέθηκε ο θαυμασμός για το ήθος και τη σεμνότητα όλων ανεξαιρέτα των παιδιών και: για το κλίμα που επικρατεί στην υποδεξιατική αυτή αθλητική οικογένεια, που αναβιώνει παλιές καλές μέρες του ποδοσφαίρου μας, τότε που μουύσκευαν τη φανέλλα τους με ιδρώτα και με δάκρυα — δάκρυα χαράς για τη νίκη, δάκρυα λύπης για την ήττα... Φαίνεται ολοκάθαρα πως οι υπεύθυνοι της ομάδας —συμβούλιο και τεχνική ηγεσία— όχι μόνο αγαπούν το άθλημα μα και κατέχουν άριστα την τέχνη της διοίκησης. Τι ξεκίνησε άλλωστε από την αγνή κι ανιδιοτελή αγάπη και: δεν έδωσε

Γιώργος Δ. Νώλτσος
25.1.1984

Ενοχοαθώοι

Τούτο το Σχολείο! Τούτο το τραγόν. Γέμιζε μικρά παιδιά! Τα 'στελνε τρανά στη ζήση και όχι ενάντια στη φύση. Τώρα σε κρυώνει, σε παγώνει ένα δυο παιδιά! —χάνει το'να βρίσκει π' άλλο— κρυφτοπύλεμο το λέγε, και τα βάζουν και μαλώνουν τόσες νυχτερίδες μαρτυριάρες που τις πιάνουν οι μεγάλοι να τις κόψουνε κομμάτι, να φτυστούν, να μη πάρουνε από μάτι... Και στο φεύγα μου για να δω τη ζέστα, μια ματιά να ρίξω την παρηγοριά ν' αφήσω, βλέπω τούτα τα Παιδιά, τα δαχτυλομετρούμενα, να στοχεύουν πάνω μου.

ΧΡ. Γ. ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ

Ανθοροχία
Ζαγορίσιων συγγραφέων

ΠΕΤΡΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

«Όσα θυμάμαι», Β' Η συνέχεια, 1900—1922 και 1923—1969 (Σχετικό για το συγγραφέα και το έργο του σημειώμα μας θα βρεί ο αναγνώστης στο 45ο φύλλο της εφημερίδας όπου ανθολογείται ο πρώτος τόμος του «Όσα θυμάμαι»).

'Η Καλουτά

Είναι ένα από τα σαράντα τέσσερα όρεινά χωριά της Πίνδου, τα περίφημα Ζαγοροχώρια. Χτισμένο στο Μιτσιάκι, στην ανατολική πλευρά του, σε ύψομετρο 800 μέτρα, είχε ξηγντα οικογένειες κάπου τριακόσιους κατοίκους.

Στα Ζαγόρια είχε αναπτυχθεί ένας ιδιαίτερος πολιτισμός και ξεχωρίζαν χτυπητά από τ' άλλα χωριά της Ηπείρου. Τα σπώδια τους ήταν μικρά παλικάκια, δικάια, και μερικά τρίπατα, με τις πλακόστρωτες αυλές τους και τον κήπο τους, θυμάται με μπάσια, με κρεβάτια και με χώρους ύγιεινης —πράγμα σπάνιο και σήμερα άσχετο με πολλά χωριά της Ελλάδας. Το χωριό μου είχε τις θρύσες του, θρόμους καλοφαιγμένους —καλυτερίμια— γεφυράκια, τα σχολεία του, ένα γ' άγρια και άλλο για τ' κορίτσια, δυο εκκλησίες και το μεσοχώρι του. Οι άνθρωποι ήταν ευγενικοί και εθιμοθρήστοι.

Πώς δηλαδή ήθελαν να ζήσουν; Τό Ζαγόρι στα παλιά λεγόταν Παροράκι. Η λέξη Ζαγόρι σημαίνει πάνω ή κοντά στο δουνό. Παραδόθηκε στους Τούρκους με συμφωνίες και είχε κάποια προνόμια: διοικούσαν με δική του Έπιτροπή, υπεύθυνη απέναντι στο τούρκικο κράτος. Αργότερα, μερικούς της Έπιτροπής αυτής τους έλεγον οι μεγάλες κουτάλες, αλλά το ουσιαστικό ήταν ότι τα χωριά ήταν Κεφαλοχώρια κι όχι συφιλικία μπέηδων, ό καθένας είχε το σπίτι του και τα κατήματα του και οι κοινότητες τα δικά τους. Στο Ζαγόρι σπάνια βλέπαμε Τούρκο χωροφύλακα για κανένα φόρο ή απόσπασμα που κληρούσε τους κλέφτες.

Επίσης που έφαιναν τον ξεχωριστό πολιτισμό στα Ζαγόρια ήταν, νομίζω, το ταξίδι: «πολλών ανθρώπων ειδών άσπρα και νόον έγνων» Όλοι οι Ηπειρώτες ταξίδευαν. Οι Κοινισιώτες ήταν κυρίως μαστόροι —χτιστές— τους λέγαμε τσιουκανάδες, και μερικοί, ιδίως από το χωριό Λιβάκι —τόρα Άστρομοχώρι— αγιογράφοι και σκαλιστές, πολλοί άπο αυτούς περίφημοι τεχνίτες. Από τα χωριά των Φιλιατών γανωτήδες —καλντιέδες. Όλοι αυτοί ταξίδευαν στο εσωτερικό του τούρκικου κράτους. Οι Πωγωνίνοι, οι περισσότεροι στο εσωτερικό και λίγοι στο εξωτερικό. Οι Ζαγορίσιοι όμως ταξίδευαν σχεδόν όλοι στο εξωτερικό και κυρίως στις μεγάλες πολιτείες της Ρουμανίας: Βουκουρέστι, Βραίλα, Γαλάτσι. Γυρίζοντας στο χωριό τους κουβαλούσαν από εκεί εκτός από άρπες, χιμήλα και συνήθειες και τρόπο ζωής πιο θελτιωμένα, αλλά και έπιπλα, σκεύη και ρουχισμό καλύτερα και τρόπους συμπεριφοράς πιο ήμερους.

Στα ταξίδια αυτά κατάλαβαν πόσο είναι άπαραίτητα τα γράμματα. Μόνοι τους λοιπόν, δάλλθηκαν ν' ανοίξουν σχολεία στα χωριά τους, πλήρουν τους μισθούς των δασκάλων και τα συντηρούσαν. Σε πολλά χωριά έφαιναν σχολεία και για τ' κορίτσια. Οι Ζαγορίσιοι έλες ήξεραν λίγα γραμματάκια, πράγμα που δε συνέβαινε στην πόλη των Γιαννιτών.

Τη φροντίδα του σπιτιού την είχε ή γυναίκα και όπως ό άντρας έλεπε, αυτή έπρεπε να βρεί τους έργατες για τα κατήματα, να πάει στα Γιάννινα ν' αγοράσει τα χρειαζόμενα, τις προμήθειες για το χειμώνα, να φέρει, να πιάσει και να φροντίσει να μάθει γράμματα το παιδί, αυτό

τή ήταν ή νοικοκυρής του σπιτιού. Έτσι το σπιτικό είχε το όνομα του άντρα, αλλά τ'α παιδιά το όνομα της μάνας κι άκουγες ή Πέτρος της Σεβαστής, ή Θεολόγος της Άμαλίας, ή Γιώργος της Φροσύνης. Ό πάπας έφαινανζόταν στο χωριό σαν κουρτίστας για δυο τρεις μήνες κάθε τρία, πέντε ή και δέκα χρόνια.

Οι ξενητεμένοι, που έμειναν τους λίγους αυτούς μήνες στο χωριό σαν να έκαναν διακοπές, πήγαιναν στο κυνήγι, έβιθροίμες ή διασκεδάζαν έμαδικά κι έτσι το χωριό είχε πάντα κίνηση.

Οι Ζαγορίσιοι ήταν όνομαστές για την όμορφιά τους, το ώραίο γύσιμο και την ελευθερία —με τ'α μέτρα της εποχής— συμπεριφορά τους. Δεν ήταν ή φοβισμένη γυναίκα του κάμπου, συναλλασόταν στην αγορά σαν άντρας, ήξερε να μιλάει και να λογαριάζει.

Αν και στο Ζαγόρι, λόγω της μεταναστεύσης, υπήρχε λεύκανδρία, δεν υπήρχε έδωση ήθων όπως θα περιέμενε κανέναν κι όπως είδα στο Φανάρι και αλλού. Ό ένας λόγος ήταν ότι οι έξωγαμιαίες σχέσεις θεωρούσαν έγκλημα καθαυτές. Άλλοινο στη γυναίκα που θ' άκουγόταν ν' όνομά της, θα περνούσε τη ζωή της σε καραντίνα.

Οι ταξιδεμένοι, που γύριζαν, σέβονταν τις ξένες γυναίκες κι από φόβο ίσως για αντίποινα. Τους ξένους που δούλευαν στα κατήματα, αυτούς τους θεωρούσαν κατώτερους. Όλοι τους σχεδόν ήταν από τη Λάκα του Σουλίου και καθώς φορούσαν τα ντύτια ρούχα τους, με τη μάλλινη φανέλα άνοιχτή μπροστά στο στήθος, τους λέγαν περιφρονητικά μυλέςαδες —μυλάτες θα πει γυμνός— σαν να ποίμε ξεβράκωτους. Κι αν καμιά φτωχούλα παντρευόταν κανένα τους, συμμορφωνόταν κι αυτό

ΚΑΛΩΤΑ. Το κοινοτικό κατάστημα και το καμπαναριό της Μεταμόρφωσης του Σωτήρα.

πως με το περιβάλλον κι έπαυσε τις πιο πολλές φορές το δρόμο της ξεμιάς.

Νομίζω ότι αυτά τα δυο, το ταξίδι και ή Ζαγορίσια, δημιούργησαν το Ζαγόρι, το Ζαγορίσιο πολιτισμό. Αν ύστερα από τόσες επιδρομές δασκάλων και μισοδάσκαλων ορατήθηκε και υπάρχει Έλλάδα σαν έθνος, αυτό το χρωστάει στη γυναίκα. Η ταπεινή, ή περιφρονημένη, ή παραγνισμένη αυτή χωριάτισσα, φύλαξε, σαν Έστιάδα, τη γλώσσα, τη ήθη και τα έθιμα της φυλής. Βολέκεται πούθενά το άγαλμά της.

Η ζωή σε ή χωριό. Τα διοικούσαν οι μυχιταροδημογρόντες. Αυτοί διαχειρίζονταν τα οικονομικά της κοινότητας, φρόντιζαν για το σχολείο και για την εκκλησία, να διορίσουν τους αγροφύλακες για τα κατήματα, αλλά και τους φυλαχτάδες του χωριού από τους κλέφτες —ή και ή ληστοκρατία ήταν στα πάνω της. Οι ίδιοι έλεγαν και τις μικροδιαφορές των κατοίκων, θεωρούσαν ντροπή να πηγαίνει γυναίκα και μάρτυρας ακόμα στα τούρκικα δικαστήρια και να παύλκιμανίζει το Βαγγέλιο, όπως έλεγε ή μάνα μου.

Υπήρχε γιατρέ, κάποιος το χωριό, να κάθε σπύτι πλήρωνα γι' αυτόν ένα συμφωνημένο ποσό, κοντά τα λεγαν, οι πιο φτωχοί και

μιά γίδα. Ἐπομένως εἶχαμε δυὸ παιδάκια, ὁ Παπανούσιος μάλιστα ἐδοξαίσετο καὶ κανένα δόκιμο. Τὸ χωριὸν ἔτσι εἶχε πλήρη αὐτοδιοίκηση καὶ τὰ δόκιμα μὴ χαρά.

Κάθε οἰκογένεια εἶχε ἀπὸ δέκα δεκαπέντε γυδοπρόβατα γιὰ τὸ γάλα τῶν παιδιῶν καὶ τὸ τυρὶ τῆς χρονιάς. Ποιὸς θὰ φύλαγε ὅμως τὰ ζωντανά; Ἐφαίανταν λοιπὸν δυὸ παραγωγικοὺς συνεταιρισμοὺς. Τὰ γυδοπρόβατα συγκεντρώνονταν πρῶτῃ πρῶτῃ σὲ δυὸ ἀπλωσιὰς στὴς ἀκρὲς τοῦ χωριοῦ καὶ δυὸ βοσχοί, ἕνας γιὰ κάθε κοπάδι, τὰ πῆγανων στὴ δασική καὶ τὸ θρόνυ τὰ γύριζαν στὸ χωριὸν στὸ σταβλόν. Ὁ τοσπάνος, κατὰ κανόνα Δακωτῆς, δειπνοῦσε τὸ θρόνυ μὲ τὴν σειρά ἀπὸ κάθε σπῆτι καὶ ἔπαιρνε καὶ φαγητὸ γιὰ τὴν ἄλληλῃ μέρα.

Τὸ καλοκαίρι, ὅσοι εἶχαν παιδιά, κρατοῦσαν μιά δυὸ γίδες, τίς καλύτερες, γιὰ τὸ γάλα τῶν παιδιῶν. Αὐτὲς γίνονταν ξεχωριστὸ κοπάδι, ἡ γιδούρα, μὲ δικὸν τοὺς βοσχοὺς, τὸ πρῶτῃ τῆς βοσκῆς καὶ τὸ θρόνυ στὸ σπῆτι. Ὅλα τὰ ἄλλα γυδοπρόβατα σταυλοῦνταν στὸν ὑπαυθρον, ξεχωριστὸς βοσχοὺς γιὰ τὰ στεῖρα καὶ ἄλλος γιὰ τὰ γαλάκια. Ἀπ' αὐτὰ γινόνταν τὸ τυρὶ τῆς χρονιάς.

Τὸ ζῦγιο. Τὸ περιμέναμε ἡμεῖς τὰ παιδιά πῶς καὶ πῶς. Ὁταν ἐδοξαίσετο τὰ γυδοπρόβατα γιὰ τὴν ἐξοχή, ἦταν τὸ πρῶτον πανηγύρι. Ὅσο καὶ ἂν φοβέριζε ὁ δόσκαλος, ἡμεῖς ἐκείνη τὴν ὥρην δὲ θὰ παραινέσαμε στὸν σχολεῖο, θὰ ξεκινούσαμε τὰ γίδια καὶ ἄς ἔδοξε αὐτὸς ὅσες ἀποφασίσεις ἤθελε. Φωνές, γέλια, σαματὰς, καὶ γυρίζαμε στὸ σπῆτι μὲ λουλούδια στὸ χέρι. Τὴν Κυριακὴν τοῦ θὰ ἴρχονταν θὰ εἶχαμε τὸ μεγάλο πανηγύρι.

Ὁ δρόμος ποὺ πῆγανει στὴν στρούγκα γέμιζε ἀπὸ τὰ ἄσπρα μαντίλια τῶν κοριτσιῶν, τσαντάκια δεμένα στὸ κεφάλι, τίς κόκκινες κεντημένες φοῦστες καὶ τὰ κόκκινα τσαρούχια πελατίνι μὲ τίς φοῦστες. Μερικοὶ πῆγανει καβάλα στὰ μουλάρια τοὺς μὲ τίς πλουμιστὲς κουδέρες στὰ σιαμάρια, πολυχρωμὸν παραβάνι, γέλια καὶ φωνές. Οἱ λιγοστὲς χαρούμενες στιγμὲς τοῦ χωριοῦ, ποὺ τίς περιμέναμε σάν ὁ διψασμένος τὸ νερό.

Ἡ κομπὴ ἔφτανε τέλος στὸ πλάτωμα ποὺ θρυσκόταν ἡ στρούγκα. Ἡ στρούγκα μὲ τὸ μαντρί τῆς θρυσκόταν κάτω ἀπὸ μιά καρυδιά καὶ ὁ τοσπάνος ποὺ εἶχε μαζέψει τὰ ζωντανὰ στὸ μαντρί, ὅπως καὶ ὁ ἀρμεχτής, εἶχαν φορέσει τὰ καλά τους.

Στὴν ἀπλωσιὰ, μπροστὰ ἀπὸ τὴν εἴσοδο τῆς στρούγκας, κάθονταν ὅλοι σὲ κῆλο καὶ σπερῶνταν ὁ καθένας μπροστὰ τοῦ τὴν κατασπρόλα του. Πρῶτα περνοῦσαν ὁ παπάς καὶ ἕνας σεβάσιμος χωριανὸς καὶ ἐπιθεωροῦσαν τὴν πῆλιν καὶ ἔχει νερό καμιά κατασπρόλα, ὡς ἀποκλειστικὴ ἡ ἀπάτη.

Ὁ τοσπάνος, ποὺ γινώριζε τίς εἶναι τὸ κάθε ζῶον, φώναζε τὰ ὀνόματα, ἀρμεγαν τὰ ζῶα καὶ ἕνας ἕνας περνοῦσαν στὴν στρούγκα, ζύγιζαν τὸ γάλα τοὺς μπροστὰ στὸν παπά καὶ γράφονταν σὲ μιά κατάστασι. Ὁ καθένας θὰ ἔπαιρνε τόσα καρδάρια — ἔξλινα κοντά ἀνοιχτὰ βαρελάκια — γάλα ὅσες λίτρες, καὶ τόσες κουδῆτες — ἔξλινες γαδάδες — ὅσες ὀγκιές ζύγιζε τὸ γάλα του. Τίς δυὸ τρεῖς μέρες μέγχι νὰ γίνῃ τὸ ζῦγι, τὸ γάλα τὸ ἔπαιρνε ἐκείνος ποὺ εἶχε τὰ περισσότερα ζῶα. Τὸ γάλα αὐτὸ πηζόταν τυρὶ. Ξεχωρίζονταν ὅμως κάθε μέρα μιά δυὸ ἀνάδες γιὰ τοὺς τοσπάνους, ποὺ τὸ ἔαζαν σ' ἕνα μικρὸ ἀσπί μὲ τὸ δέρμα ξυρισμένο ἀπὸ τίς τρίχες τοῦ. Ἐπὶ τῶν ὅσων ἤθελαν καὶ ξανάδαζαν τὸ κακινόριο χωρὶς νὰ ξεπλύνουν τὸ ἀσπί. Ἐτσι, γρήγορα ἔπαινε μιά ζῦγι καὶ τὸ γάλα ἐγίνετο ἐλαφρὰ καὶ γινόνταν νοστιμώτατο. Πηγαίναμε συχνὰ νὰ μᾶς δώσῃ ὁ τοσπάνος ξινόγαλλο. Ἐκείνος ποὺ ἔπαιρνε στὴν σειρά του τὸ γάλα, του, θὰ πῆγανει ἀπαραίτητα πῶτα ἢ μαγειρεμένο φαγητὸ γιὰ τοὺς τοσπάνους.

Ἡ ζῶη στὸ χωριὸν ἦταν ἡσυχία. Γίνονταν κάποτε καὶ μικροκατὰδες, ὑπῆρχαν καὶ μικροδιαφορές, ἀλλὰ ἐπεγέβαιναν φίλοι καὶ γεῖτονες, καμιά φορὰ οἱ μουχταροδημογέροντες καὶ κακοποιοῦνταν.

Μικρὸς ὁ κῆλος καὶ ὅλα τὰ μάτια σκόπευαν πάνω σου: πῶς φέρεσαι, πῶς κινεῖσαι. Κι ἀνούγες: «Αὐτός, παιδί μου, οὔτε πρίχα στὰ πόδια σου». Ὁ δάσκαλός μας ὁ Θεοδοσίος ἂν ἔδωκε κανένα ἀπλοῦστο τὸ πρῶτῃ στὸν σχολεῖο, τοῦ ἔλεγε: «Ἐσύ μοιάζεις μὲ τὸν μοσχάρι τοῦ Κασσιόρα» — εἶχε ἐκείνος ἕνα μοσχάρι μὲ ἀπρόσιτες βοῦλες.

Τὰ βράδια δὲ συντροφίες στὰ σπῆτια παίζαμε διάφορα αἰνίγματα καὶ ἕνα ἀπ' αὐτὰ ἦταν οἱ κουκουβάδες: Σὲ ποῖ σπῆτι μένουν, π.χ., ἕνας πέτος (πετεινός, ἀντρας), δυὸ πουλάδες (ἐννοοῦσαν νέες γυναῖκες),

καὶ μιά κουκουβάδα (γριά). Ἐτσι ἀπὸ μικροὶ ἔξαμα τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἔμεναν σὲ κάθε σπῆτι.

Μὲ τὸ κάψιμο τὸ 1943 ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς καὶ τὸ καὶ τῆς μετὰ νάστευσης μεταπολεμικά, τὸ χωριὸν διαλύθηκε. Τώρα τὸ καποῦσε πρῶτον ἀνθρώποι, οἱ πολλοὶ γέροι, τὸ σχολεῖο κλειστὸ, παιδιά δὲν ἔρχονταν, δὲν ἀνοῦς τσίρηνια μικροῦ — καὶ χωριὸν ποὺ δὲν ἀνοῦς νέες παιδιῶν ἔχει πεθάνει. Μόνο τὸ καλοκαίρι συγκεντρώνονται πολλὲς οἰκογένειες ξενοτεμένων γιὰ παραθερισμὸ καὶ τότε χαίρεται ἡ φύση σου. Μὲ τὸ χινόπυρο, ὅμως, ὅλοι αὐτοὶ φεύγουν καὶ μένει ἡ δουλειά σου.

Ἡ τ ο ρ κ ι κ ῆ π α τ ο χ ῆ. Αὐτὴ σὲ μᾶς στὸ Ζαγόρι ἦταν πολὺ ἄγριο αἰσθητὴ. Στὸ χωριὸν Μπάγια, σήμερα Κήποι, ἔμενε ὁ Μοδῆρης — ἔπαρχος — Μουκουτῆρ τὸν λέγαμε, μὲ λίγους στρατιώτες — ποτὲ δὲν τὸν εἶδα. Ἀραῖα καὶ ποὺ κανέναν Τούρκου χωροφύλακα γιὰ φόρους ἢ κανένα ἀποσπασμα γιὰ τοὺς ληστές. Γιὰ νὰ μὴ φύλαγονταν στὰ σπῆτια, εἶχαμε ἕνα εἶδος ξενόκη, καζάρμα τὸν λέγαμε, μὲ τρία τέσσερα δωμάτια, μὲ μπάνια καὶ κλινικοκαπτασια, πλῆθυναν καὶ μὴ γροῦλα νὰ τοὺς παγαίνει τὸ φαγητὸ, νερό καὶ ἔξλινα γιὰ τὴν φωτιά καὶ ἐκεῖ θανατοῦντο.

Δὲ φέρονταν ὅμως θάνατος, ὅπως γιὰ ἐδῶκεσαν γύρω τοὺς ἄλλους νυκτὶ πληθυσμὸν.

Ποὺ πολὺ μᾶς ἐνοχλοῦσαν οἱ δεκατιστάδες — ἐνοικιαστές τῆς δὲ κατῆς. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς, ὁ Σάντος, Τουρκογεννημένος, εἶχε δυὸ γυναῖκες, τὸν ἀσχηματοῦρη Ραμνάντ καὶ τὸν Ἰμπραήμ, ποὺ τὸ εἶχαν παρὰ κάνει. Ἐλεγον ἀναμειβόμενα στὴς γυναῖκες ποὺ γύριζαν ἀπὸ τὰ κτήματα, «κάτω τὴν ποδιά», μὴν τυχὸν κουβαλοῦν φρούτα, γιὰ φορολόγησι. Ἡ κοινότητα πειλοδοῦσε τὴν ἄλληλῃ χρονίᾳ καὶ πῆρε αὐτὴ τὸ δέκατο. Τοὺς κατὰγγελε τὸτε ὁ Σάντος ὅτι τὸν κληρονομήσει γιὰτὶ εἶναι Τούρκος, φυλακίστηκαν οἱ προύχοντες γιὰ λίγες μέρες, τὸ δικαστήριον τοὺς ἀπέλυσε ὅμως καὶ πῆραν καὶ τὸ δέκατο.

Ἡ κατάσταση βέβαια δὲν ἦταν καθόλου σίγουρη, μποροῦσε ἀπὸ τὴν μιά στιγμή στὴν ἄλληλῃ ν' ἀλλάξει: ἡ συμπεριφορὰ τῶν Τούρκων καὶ ἰσὲς μᾶς περιμέναμε τὰ δυνάμει καὶ οἱ ρεμπετῆς. Διόγκναμε ὅμως αὐτὴ τὴν ἐκτέλῃ καὶ ἀπολαμβάναμε τίς μικροχαρές μας.

Ὅλο τὸ θάρος τῆς σκλαβιάς ἔπεφτε στὴν πλάτη τοῦ ἀσπασμα τοῦ δυνάμου χωριανῆ τοῦ κάμπου, ποὺ μέρα νύχτα θρυσκόταν κάτω ἀπὸ τὸ δούρβουλα τοῦ σπῆτι. Οἱ ἀσπὸι στὴν πόλιν καὶ οἱ μουσταῖοι σάν καὶ μᾶς, στὰ χωριά, θρυσκόταν τοὺς, προπαντὸς μὲ τὸ μπαχάρι, νὰ ζοῦμε μὲ ζῶη ὑποφερτὴ.

Ἐφτανε στὰ Γιάννενα ὁ ταξιδιώτης μὲ τὸ κειμέρι — πᾶσανον καὶ νάρι ὅπου ἔδοξε καὶ κουβαλοῦσε μαζί του τὰ χρήματά του, κερμάτια δὲν ὑπῆρχαν τότε — γεμάτο χρυσές. Ἡ πρώτη ἐπισκεψὴ στὸ Δασκί τῆς Ἀστυνομίας.

Καλὸς ὁς ὄρην, μπῆνι μου, καὶ τέσσερις πέντε κότερες στὴν παλάμη. Σὰς παρακαλῶ νὰ μὲ φυλάξετε ἀπὸ τοὺς κλέφτες στὸ ὄρην γιὰ τὸ χωριὸν.

Μὴ φοβάσαι, κουζοῦμι, θὰ σοῦ δώσω ἐγὼ ἕνα σπασίον καὶ νὰ φέριαι (στρατιώτες) νὰ σὲ πᾶνε στὸ σπῆτι σου.

Τὴν ἄλληλῃ μέρα ὁ ἀρχοντας, καβάλα στὸ μουλάρι του, μὲ τὴν ἑνὸς πλὴ συνοδεία του περπατώντας, ἔφτανε στὸ χωριὸν. Κι ἀναρωτιόταν: ὅσοι ποῖς ἦσαν ὁ ἀφέντης καὶ ποῖς ὁ δούλος;

Τὸ Σύνταγμα τῶν ἐ γ γ ρ α μ μ α τ ω ν. Τὸ 1918 μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, ἄρχισαν νὰ οργανώνονται τὰ πρῶτα ἑθνομεικτά Συντάγματα. Τὸ 24 Σύνταγμα τὸ ἀποτελοῦσαν πρὸς πολλὴ ἀντίθεσιν ἀπὸ τὴν περιφέρειαν Ζαγορίου — Μεσσοῦ. Τοὺς ἔδωκεν στὴν γραμμὴν καὶ ἄντρα στὴν πλάτη τῶν στρατιῶν. Συνταγματάρχης τοὺς κατέλας Δεσπότης καὶ διατάζει:

— Ὅσοι ἐδοῦσαν τὸ πολὺ τὸ δημοτικὸν σχολεῖο, δυὸ δῆματα μὴν ἔθελαι νὰ ἐγείναι γραμματικὸς τῶν λόγων.

— Τὰν τάς, οἱ ἐνεργῆται στοὺς ἑκατὸ δυὸ δῆματα μπροστὰ.

— Πίσω στὴς θέσεις σας, ὅλῃς τίς φωνές. Εἶπα μόνο ὅσοι τέλειον σάν τὸν δημοτικὸν, ὅχι ὅλο τὸ Σύνταγμα. Λοιπὸν, ὅπως εἶπαμε: ἔν, δυὸ.

— Τὰν τάς, πάλι οἱ περισσότεροι δυὸ δῆματα μπρῶς.

Ρωτᾷ τὸν πρῶτον, τελειόφοιτος σχολαρχεῖο, τὸ δεύτερον, τελειόφοιτος δημοτικῶν, τὸν τρίτον, τελειόφοιτος γυμνασίου καὶ συνέχεια τὸ ἴδιον. Ἐμεινε κατὰπληκτος, σπληνισμένος ἀπὸ τὴν παλιά ἑλλάδα.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛ. 12

ΗΜΕΓΑΛΗ ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΠΙΔΡΟΜΗ ΣΤΟ ΠΑΠΙΓΚΟ ΤΗΝ 26η ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1912

ΑΥΘΕΝΤΙΚΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ ΤΟΥ 1912

— Ὁ Βαλκανικὸς πόλεμος εἶχε κηρυχθῇ καὶ θρυσκόταν σὲ εὐνοὶ καὶ ἐξέλιξη. Οἱ Τούρκοι ὑποχωροῦν σ' ὅλα τὰ μέτωπα. Ὅμως στὴν Ἡμερὰ, τὰ θρηλικά Γιάννενα, ἔν καὶ πολιορκιοῦνται στενά, ἀσφυκτικὰ ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸν στρατὸν, μὲ τὸν Στρατηγὸν Σαμουηλζάκη, βαστοῦν γερά καὶ ἀνδρόντα, χάρις στὸ θεωρούμενον, ὡς τότε, ἀπόρητο φρούρον τὸν Ἀσπασμα, ποὺ τὰ φοβερὰ καὶ μόνιμα ὄχυρά του, εἶχαν σχεδιασθῇ καὶ κατασκευασθῇ, ἀπὸ τὸν περὶ τὸν Περμὸν στρατηγὸν Γκούλτς καὶ ποὺ τὰ περιελάμβανον ὁ δικανότατος Τούρκος στρατηγὸς Ἐνὸς Πασιάς, μὲ 30 χιλιάδες ἐπιλεκτοὺς Τούρκους μαχητές. Ἀλλὰ ἰσχυρὰ τουρκικὰ πρῶτα ἀνέστησαν ὅλα τὰ χωριά, καὶ γιὰ πλῆθος (λεηλασία), ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ τρομοκρατήσουν τοὺς κατοίκους τῆς ὑπαίθρου, ὅπου δρῶν ἀκαταπαύστα, ἀρμετὲς ἑλληνικὲς ἀνταρτικὲς ὁμάδες ποὺ ἔφερον μεγάλη ἐμπειρία στὰ μετὰπύθην τὸν ἐχθρὸν.

— Κύριο καταφύγιον τῶν ἀνταρτικῶν ὁμάδων, ἦταν τὸ Ζαγόρι, ποὺ χάρις στὰ φυσικὰ του ὄχυρά, χρησίμευε σάν ἀσφαλὲς καὶ ἰσχυρὸν ὄρμητρον.

— Ὅσα τότε θυμοῦμαι ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, γιὰ τὸ χωριὸν μου Πάπιγκο, ποὺ ὁ χρόνος δὲν τὰ ἐξόρησε, μᾶς καὶ πέρασαν ἀπὸ τὴν 1 δεκαετηρίδα, τὰ διηγούμεθα μὲ τὸ σημεῖμά μου τοῦτο καὶ ὁδῶς ἐξιστοῦ μὴ μὲγίστην ἐπιδρομὴν τῶν Τούρκων, καὶ τὸ στέλλω νὰ τὸ φυλάξῃς, ἂν τὸ θεωρήσῃς ἐπισημαστικόν, τὸ ἀγαπητὸ «Ζαγόρι» γιὰ τοὺς λόγους. Καὶ γιὰ νὰ ἀνασύρῃ ἀπὸ τὰ θάθη τῶν χρόνων, ὥρες καὶ συμνηστικὰς ἀναμνήσεις, σ' ὅσους ἀπὸ τοὺς συγχωριανούς μου, ὀρίσονται ἀνάμνησιν τῆς ζωῆς, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ προσφέρω τοὺς νεώτερούς μας ἕνα αὐθεντικὸν διαλεχτὸ καὶ σηματοδοτικὸν κομμάτι, ἀπὸ τὴν πολυτάραχην καὶ σκληρὴν ζωὴν τῶν πατεράδων καὶ παππούδων τοὺς, προσέτι δὲ καὶ γιὰτὶ μπορεῖ, τὸ ἀφιγμένον μου τοῦτο, νὰ γίνῃ μελλόντινόν, μὴ σέλιδα τῆς τοπικῆς νεώτερης ἱστορίας τοῦ ἀγαπητοῦ μου χωριοῦ τοῦ Πάπιγκου.

— Ἦμουν τότε 13 χρονῶν καὶ φοιτοῦσα στὸ Σχολαρχεῖο τοῦ χωριοῦ μου. Τὸ Πάπιγκο ξεμοναχισμένον καὶ φύσει ὄχυρόν, ἦταν ἰσοδύναμον σάν καὶ προσέφερον γιὰ σίγουρον ὄρμητρον τοὺς ἀνταρτικὲς ὁμάδες. Τὸ ἔξερε καλὰ αὐτὸ οἱ Τούρκοι καὶ τὸ πρόσεχαν πολὺ.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ ΤΟΥ 1912

Κεῖνες τίς μέρες, ἦρθε στὸ Πάπιγκο καὶ διενεκτέρευσεν στὸ σπῆτι μὴ μὲγίστην ὁμάδα ἀνταρτικῶν, μὲ ἐπισκεφθῇ τὸν ὀπλαρχηγὸν Περμὸν Βούρδα καὶ τὸ θεοῦ μου Στέφανον Στάρα, Κόττω Σουδεντῆς καὶ μαχητὲς καὶ οἱ δυὸ τότε, γιὰ νὰ ἐξορκίσουν καὶ νὰ οργανώσουν τὸ Πάπιγκο γιὰ θράση κατὰ τῶν Τούρκων. Δόσανε καὶ κανένα ὄπιλον καὶ κανένα πρόθυμον γιὰ θάψην. Θυμοῦμαι ὅτι δώσανε καὶ σὲν ἀειμνηστὸν πατέρα μου, Σχολάρχην τότε, ἕνα οἰκοκατασκευαστὴν «γερὰ» μὲ πολλὰ φυσέκια. Οἱ Τούρκοι πληροφορηθέντες τὴν ἐπίσκεψιν αὐτῶν ἀνταρτικῶν, καὶ ἀποφασίσαν νὰ πατήσουν τὸ Πάπιγκο, νὰ τὸ κάψουν καὶ νὰ ἐξαλωθροῦν τοὺς κατοίκους του.

— Ἦσαν παρὰ τὸν τοῦ Ἀγ. Δημητρίου, 25 Ὀκτωβρίου 1912.

Τὴν ἐπομένη γιόρταζε ὅλο τὸ χωριὸν, ὅχι μόνο οἱ Δημητρίδες, ἔτσι συνηθίζονταν τότε, γι' αὐτὸ, ἀπὸ τὴν προηγουμένη ὅλα τὰ σπῆτια μαγεύονταν φηρὰ ἀρνια, σκαπτικὰ, διάφοροι μεζέδες, ἀπαραίτητο τὸ πατρικόν, ὥρες πότες, τυράπιτες, κρασιόπιτες, λαχανόπιτες, κολοκυθόπιτες, παραγινωστὰ μπριανιά μὲ γέλατες γάλλους ἑλαιόπυλιν φημένα τίς γάστρες, ποὺ μὲ μπόλικο λάδι καὶ κόκκινα ἀγρὸν πιπέρι γνήσιο (γιὰ νὰ τραβᾷται τὸ κρασί), θὰ κιντοῦσαν τὴν ὄρεξιν τοὺς πανηγυρίζοντες. Ἀνοῦσαν καὶ τὰ θαυράκια μὲ τὸ καινούργιον κρασί καὶ τίς νταμιούζες, μὲ τὴν ἐξάριστα φρέσκια καὶ δυνατὴν ρακίαν.

— Ἐαρκινὰ τὸ βράδι, ποὺ ὅλες οἱ ἐτοιμασίαι εἶχαν συμπληρωθῇ, ἔφτανε ἡ προμερὴ εἰδηση, ὅτι μὲγίστην Τούρκικὸν πλῆθος ἔρχεται τὴν ἐπομένην ἀνήμερα τοῦ Ἀγίου Δημητρίου, ἀπὸ τὴν Κόνιστα γιὰ νὰ χαλᾷ τὸ Πάπιγκο. Αἰτία ἦσαν, καὶ γιὰτὶ δέχτηκε τὸ χωριὸν, πρὶν λί-

γο, ὁμάδα ἀνταρτικῶν, ἀλλὰ καὶ γιὰτὶ, μετὲς τίς μέρες, γίνηται μὴ σιμολογὴ ἀνταρτικῶν καὶ τούρκων ζαμπιέδων (ταυτικῶν στρατῶν) στὸν ραδοδάνι τῆς Δοδράς (Ἀσπραγγέλιον). Στὴ μάχην μάλιστα αὐτῇ, μὲ τοὺς ἀνταρτῆς πῆραν μέρος καὶ ὁ ἀειμνηστὸς πατέρας μου καὶ ὁ μακαρίτης Γιάννης Σιδάρας ἀπὸ τὸ Μεγάλον Πάπιγκο. Ἡ προμερὴ εἰδηση ἔσκαψε σάν βόμβα, στοὺς ἀνθρώπους, ὡς τότε, κατοίκους τοῦ χωριοῦ, καὶ ὁ καθένας σκέφτονταν τὴν στιγμήν αὐτήν, πῶς θὰ γλυτώσῃ τὴν οἰογένειάν του, τὸ σπῆτι τοῦ καὶ τὴν περιουσίαν του. Στὸ σπῆτι μου, στὴν Μικρὴν Συνοικίαν, εἵμαισαν τότε καμὰ εἰκοσαρὶα ζῖτα, ἡ πολυμελὲς οἰογένειά μας καὶ ἀρμετοὶ συγγενεῖς ἀπὸ τὰ Κόττω καὶ Πάνω Σουδενά, ποὺ εἶχαν ἐγκαταλεῖψαι τὰ χωριά τους ἀπὸ φόβον μὴν τοὺς καταπονήσουν τὰ Τουρκικὰ ἀποσπασματα, γιὰ ἐξόλησιν.

— Μόλις διαδόθηκε, καὶ στὸ Μικρὸ Πάπιγκο, ἡ φοβερὴ εἰδηση, συγκεντρώθηκαν ταχύτατα ὅλοι οἱ ἄνδρες στὸ σπῆτι τοῦ ἀειμνηστοῦ Παναγιώτου Πρωτοσύγγελου. Ἐκεῖ συζητήσαν καὶ σκεψάσαν ὅλην τὴν ἡμέραν ὡς ἀργὰ τὴν νύχτα, τί στᾶση πρέπει νὰ τηρήσῃ τὸ χωριὸν. Στὴν ἀρχὴν ὑποστηρίχτηκε ἡ ἀποφῆ νὰ ὀχυρωθῶν στὰ ἀκράτια, ἀρμετὰ ἰσχυρὰ σπῆτια καὶ νὰ ἀντισταθῶν, ἂν οἱ Τούρκοι ἐπιχειροῦσαν νὰ προδῶν σὲ ἐμπρησμούς. Ὅμως ὕστερα ἀπὸ ζυγνὲς συζητήσεις, κατέληξε ἀπὸ τὴν εἶναι ἀδύνατον νὰ τὰ θάλλουν πέρα, μὲ τὸν ἀπὸ τὴν ὀπλισμὸν ποὺ εἶχαν, ὅλην ὁδὸν καὶ μονόκονα, τὰ περισσότερα παμπάλαια καὶ ἐμπροσθογεμῇ, καὶ μόνο δυὸ γιαντῆς, ἀπέναντι στὸν Τουρκικὸν στρατὸν, ποὺ ἦσαν ἀρμετὰ ἐξοπλισμένοι μὲ μάουζερ καὶ ἄλλα ἐπαναληπτικὰ νεώτερα ὅπλα, ἀκαταπαύστα, τὸν ὀπλοῦν οἱ σφαῖρες, κατὰ τὴν ὀργαζοῦσα τότε φήμη, τρυποῦσαν ἀνάμνη καὶ τοὺς τοίχους. Ἐτα ἀποφασίσαν, συμφωνοῦντων καὶ τῶν κατοίκων τῆς Μεγάλης Συνοικίας καὶ οἱ κάτοικοι νὰ προστατευθοῦν, σὲς δυσπρόσιτες σπηλιὰς τῆς ἀπᾶτης χαράδρας τοῦ Βίκου. Ἐκεῖ, γιὰ κάθε ἐνδεχόμενον, θὰ ἔφταναν πρόχειρα ταμπόρια (ὄχυρά) γιὰ ἄμυνα, ἂν χρειαζόταν. Γι' αὐτὸ μὲ σπουδὴν, ὅλη τὴν νύχτα ἐξοπλισάμεν ὅλα τὰ ὅπλα καὶ τὰ πυρομαχικά ποὺ εἶχεν ὁ καθένας, διενεμήθη τὸ ὀπλισμὸν ποὺ εἶχε μαζέψῃ καὶ προστέθη καὶ ὅσο δρόμους σὲ ἀντήρᾳ τότε τρία μαγαζὰ τοῦ χωριοῦ. Ἐπειδὴ οἱ σφαῖρες (τὰ μολύβια) ἦσαν ἀνεπαρκεῖς, θυμοῦμαι καλὰ, ὅτι χαλάσαμε ἕνα μεγάλο πεζόβολον ποὺ εἶχαμε σπῆτι μᾶς (εἰδικὸν δίκτυον γιὰ φάρμακα σὲ θολὸν ποτάμι), κόψαμε ὅλα τὰ μολύβια (αὐτὰ εἶχανε στὴ μέση μὴ τρύπα γιὰ νὰ δύνονταν) καὶ χρησιμοποιοῦντο γιὰ σφαῖρες. Ὅσο γιὰ τὰς τᾶπες (δύσματα), στίσανε πολλὰ ἀρχαῖα συγγράμματα ἀπὸ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ πατέρα μου, γιὰτὶ χαρτὰ ἄλλα δὲν ὑπῆρχαν, οὔτε ἐφημερίδες. Ὅλοι τοὺς ἐφωδιστήσαν ἀπὸ μιά ζωστῆρα μὲ φυσέκια μὲ σφαῖρες καὶ σφαίριδα.

Ἐμείναμε ἡ 26η Ὀκτωβρίου 1912, ἡ γιορτὴ τοῦ Ἀγ. Δημητρίου. Ὅλο τὸ χωριὸν μὲ καταφορτωμένα τὰ μουλάρια τοῦς (εἶχαν τότε κάθε οἰογένεια ἀπὸ ἕνα τουλάχιστον φορτηγὸν ζῶον, προπαντὸς μουλάρι) μὲ τράφημα καὶ τὰ πολυτιμώτερα ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά τους, ἰδίως βελόνες, κουδῆτες καὶ ρουχισμὸν καὶ τραπέζινες γιὰ τὸ Βίκο, περίπου δύο ὥρες δρόμον. Ὁ δρόμος ἦταν ἀνεπὶ τοῦ γιὰτὶ κάθε χρόνον τὸν συνηθίζοντο οἱ κάτοικοι, ἐπειδὴ ἀπὸ καὶ ζυλοῦνταν καὶ ἐφωδιστοῦσαν μὲ ὀρεῖο καθαρὸτατο χορτάρι γιὰ τὰ ζῶα τους. Ὁ περισσότερος κόσμος καὶ τῶν δύο συνοικιῶν προστατεύοντο ἐπὶ τὴν μακρινὴν καὶ πολὺ μεγάλην μπιστηρίαν (σπηλιὰν) στὴν Κόνισταν μέσῃ στὸ Βίκο. Ἡ οἰογένειά μου, μὲ τοὺς φιλοξενούμενους μας καὶ μερικοὺς ἄλλους, προστατεύονταν πρὸς κοντά, ἐπὶ τὴν ἀνοιχτὴν σπηλιὰν, στὸ «Κόκκινο λιθάρι» ποὺ θρυσκόταν ἐπὶ τὸν εἰσοδὸν τῆς χαράδρας τοῦ Βίκου.

— Μόλις ἀρχίσε νὰ φωτίζῃ καλὰ ἡ μέρα, φήνηται ἡ Τουρκικὴ ἐμπροσθοφυλακὴ, καβαλοκάρτες, νὰ ἔρχεται ἀπὸ τὸ δρόμον Κόνιστας πρὸς τὴν εἴσοδον τοῦ Μεγάλου Πάπιγκου. Τὸ ἀλλοφρόνισμα τῆς ἐμφανισθείσης δυνάμεως, ἐνεθάρρυνε τοὺς ἄνδρες τῆς σπηλιᾶς μᾶς στὸ Κόκκινο λιθάρι, καὶ ἀρχισαν νὰ καταρτίζονται τοὺς πρωταίτιους, ποὺ ἀποφασίσαν νὰ ἐγκαταλεῖψουν τὸ χωριὸν καὶ ἔλεγον: «αὐτοὺς τοὺς λίγους θὰ τοὺς πι-

ἀνάγκη ζωντανούς καὶ θὰ τοὺς παύσαμε καὶ τὸ σύγχρονο ἐπὶ πλησμό, κη-
θὼς καὶ τὰ ὥρατα ἄλλοτά τους».

Σε λίγο όμως, μόλις είδανε τις ισχυρές πλαγιαφυλακές και το κύριο Σώμα των επιδρομέων, γύρισαν γρήγορα. Ή Τουρκική φάλαγγα έφερε μαζί της και πολλά μεταγωγικά για να φορτώσουν το πάλαιστινο που θα προηγήτο από το κάψιμο του χωριού. Ο θήκος των επιδρομέων ήτανε τόσοσ μεγάλος, που κρύος ιδρώτας μάς έκοψε όλους στη στιγμή μας.

— Σημειώνω εδώ, θί: στο χωρίο είχαν παραμείνει, μία γυναίκα, πολύ γριά και ο άειψήγητος Μουχτάρης (Πρεσβυς), ο άξέχστος Μπάμπας Σιάλιας. Άντρας ήλικιωμένος, σσβαρός επιδηλητικός, σσβα-
στός, πανέξυπνος, θαρραλέος και μὲ αξιοσύήλητες διπλωματικές ικα-
νότητες.

— Μόλις μπήκανε οι Τούρκοι στο χωριό, στο Μεγάλο Πάπιγκο, ο Πρόεδρος τους υποδέχτηκε και με τὰ λίγα σπασμένα τούρκικα πού ήξερε, με τὴ γαλλανοτυμία του δὲ και με τὴ διπλωματικότητά του, τοὺς ἔπεισε, ὅτι τὸ χωριό εἶναι φιλήσυχο, ὅμως ὡ χωριανοὶ φοβήθηκαν και γι' αὐτὸ τὸ ἐκένευσαν. «Οἱ σήμερα τοῦ Ἁγ. Δημητρίου θὰ πανηγυρίζαν, γι' αὐτὸ ὅλα τὰ σπῖτια ἔχουν ἐτοιμασίες σὲ φαγητὰ και πιστὰ, πὼς πῶρα εἶναι ὅλα στὴ διάθεσή τους. Οἱ Μεγάλοις χωρὶς νὰ χάσουν καιρό, ξεχύθηκαν στοὺς δρόμους, και τὰ σοκάκια τοῦ χωριοῦ, σπάζανε τίς θύρες τῶν σπιτιῶν και κατακλύσανε ὅλη τὴ Μεγάλὴ Συνοικία. Στρώθηκαν στὰ ψητὰ στὶς πύτες και στὰ μπαγιράνια και τὰ ἄλλα ποικίλα φαγητὰ, στὰ γλυκὰ καθὼς και στὰ καρύδια και λεπτόκακα (φουντούκια) και ὅριζαν στὴ φρακὴ και στὸ κρυσί, ὅλη τὴν ἡμέρα. Τὸ γλέντι ποῖναναν κράτησε και ὅλη τὴν νύχτα ὡς τὸ πρωί. Ἀὐτοὶ και χορταμένοι: ὅλλα και μεθυσμένοι καθὼς ἦτανε, φιλοτιμήθηκαν και ἔλεγαν: «αὐρῖα νὰ καὶ τέτοιο χωριό, ποῦχει και τέτοιο σπουδαίο Μουχτάρι». Στὸ Μικρὸ Πάπιγκο δὲν πάτησαν, ἀλλοῦν γιατί φοβήθηκαν ἀπὸ καμιά παγίδα στημένη, στὴ φυσικὰ ἄχυρὴ αὐτὴ τοποθεσία. Ἔτσι μόλις ἔφεξε τὴν ἐπομένη, 27ῃ Ὀκτωβρίου, οἱ ἐπιδρομεῖς κατάλασαν ὅλλα και εἰχαριστήθηκαν γιατί δὲν συνάντησαν καμιά ἀντίστασι ἀπὸ πλιατσικολόγησαν ὅλα τὰ σπῖτια τοῦ Μεγάλου Πάπιγκο, οἱ ἀπὸ ἀποχαλάρησαν τὸν Πρόεδρο, πὺ τοὺς ξεπροβόδησε μὲ προσποιητὴ φιλικότητά, ἐγκλιτέλεψαν τὸ Πάπιγκο και πήραν τὴν ἄγουσα γιὰ τὴν Κόνινσα. Τὰ πολὺ μεταγωγικά τους σὲ μεγάλῃ φάλαγγα, κατὰφορτα μὲ κάθε εἶδος βελάντζες, χαλιά, κουνόβερτες, παντοειδῆ ρουχικά καθὼς και τρόφιμα, πήραν και αὐτὸ τὸ δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς. Σὲ συνέχεια ἡ πεζούρα, μὲ μέτρα ἀσφαλείας μὲ πιαξιοφυλακὲς και ὀπισθοφυλακὴ, ἐγκλιτέλεψαν τὸ Πάπιγκο και τὴν περιοχὴ. Ὅταν τοὺς εἶδαμε ἀπὸ τὸ Κόκκινο λιθάρι νὰ γέρουν πῶς ἀπὸ τὴ θέση «Πόρτες» πρὸς τὴν Κόνινσα, μαζέψαμε τὰ πράγματα μας και κατὰ τὸ βράδιον γυρίσαμε γεμάτοι χαρὸς στὰ σπῖτια μας. Οἱ Μεγαλομαχαλιῶτες, περιφρόνησαν ὅτι τοὺς εἶχαν ἀπομείνει ἀπὸ τὸ μεγάλο τουρκικὸ πλιάτσικο, και δόξαξαν τὸ Θεό, πὺ ὅριζανε ξανά τὰ σπῖτια τους πολυάχριστον, οἱ ἐνθουσιῶμαι, ὅτι ὅλοι μὲ νὰ στήμα ἐκπράξζονταν και ἔλεγαν ὅτι, ἀπ' ἐνὸς ἡ διπλωματικὴ ἱκανότητα και πὺ θάρρος τοῦ Προέδρου και ἀπ' ἑτέρου τὸ πλούσιο φαγαπότησιον τοῦ χωριοῦ μας.

Αὐτὴ ἦταν ἡ μεγάλη Τουρκικὴ ἐπιδρομὴ ποὺ κινδύνεψε τὸ Πά-
πιγχο νὰ καταστραφῇ, τὴν 26 Ὀκτωβρίου 1912.

— Αργότερα λίγο πριν πέσουν τα Γιάννινα, έγινε μία δοσόμενη μικρή έκπληξη στο Πάτινγκο από 20 Τούρκους, οι οποίοι όμως αμέσως πάλι έφυγαν έπεισιμένα χωρίς να προοδύν σε καμιά ένέργεια. Όπως μαθεύτηκε αργότερα είχαν πάρει είδηση να φύγουν άμέσως γιατί τα Γιάννινα θά παραδίδονταν.

— Ἀκόμα θυμούνται πῶς ὅλα τὰ παιδιά τοῦ ὀχταταξέιου σχολείου μας (Δημοτικό καὶ Σχολαρχεῖο) τὴν ἐποχὴ αὐτὴ δὲν αἰσθανθήκαμε κανένα φόβο, ἀντίθετα παροτρύνουμε καὶ ἐνθαρρύνουμε τοὺς Μεγάλους τοῦ χωριοῦ, πὺν ἐν τῷ μεταξὺ εἶχαν ἐξοπλισθῇ μὲ ἀρκετὰ τουρκικὰ μα-
ουκερ, πὺν εἶχαν πάρει ἀπὸ τοὺς κατὰ καιροὺς Τούρκους λιποτάκτες
πὺν πληθύνονταν τελευταῖα. Ἐπίσης θυμούνται ἀκόμη ὅτι οἱ δὲ πα-
διά ἀκούσαμε τ' αὐτὰ μας κάτω στὸ ἔδαφος καὶ ἔτσι ἀκούγαμε τοὺς
δρόντους ἀπὸ τὰ τουρκικὰ τόπια (βαρεῖα τοπογραφικὰ πυροβόλα) τοῦ

ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΦΩΤΙΑΔΗ:

«Άγνωστοι τόποι
και άνθρωποι»
Αθήνα 1983. Σελ. 88

Η από κάθε άποψη ζηλευτή πολιτιστική και πνευματική δραστηριότητα της συμπαινώσας μας κ. Ερμηνείας Φωτιάδης είναι από χρόνια πολύ γνωστή και αναγνωρισμένη. Γι' αυτό θεωρώ περσιτό να παρουσιάσεις από μένα στην εφημερίδα

Μόλις τελείωσα το διάβασμα να κρατώ ακόμα στα χέρια μου το με τον παραπάνω τίτλο βιβλίο της, που είναι ένα από τα πολλά (περσότερα από 12) θαυμάσια πνευματικά της δημιουργήματα.

Η φωτισμένη αυτή Ελληνίδα με την αξιοθαύμαστη δραστηριότητά της, σαν δημιουργός κα: Πρόεδρος του Ξακουστού χορευτικού όμιλου «Κρυστάλλης», όχι μόνο προβάλλει την Ήπειρο, αλλά ακόμα και την Οικουμένη, αλλά ακόμα κατά τρόπο πρωτότυπο μας ευεργετεί μορφωτικά με τα πολύτιμα συγγράμματα της.

Τις εντυπώσεις της από τις διάφορες χώρες που επισκέπτεται με τον «Κροιστάλλη» της κατά τρόπο λο-

Μπιζανίου που χτυπούσαν άσταμάτητα τον έλληνα Στρατό, που έ-
διν τους είχε περιανυδώσει και όλοένα περιέσφηνγε το αυγήμένο πεί-
γύρω τους. Περιμέναμε ώρα την ώρα, που είχε πληρώσει πάλι, πάλι
Γ' άκουστη το χαρμόσυνο έγγραφμα της απευλευθέρωσης των Ρωσών.
Γι' αυτό σιγά σιγά και φυλαχτά, έξοικονωθήκαμε δηλ. θγάλαμε
κρύφαμε τα κόκκινα φέσια με τις μπρισιμένιες (μεταξωτές) φορέ-
που φορούσαμε ως τότε γιά καπέλα, παχιανά σιδερωμένες στί φέσια
κα» (μπαζανή - φόρμα - καλονίσι) του άξέχαστου μπασάκι μαχα-
μαράνι Μιλτού.

Όταν δὲ τὴν 21η Φεβρουαρίου τοῦ 1913 ἀκούσαμε γὰ χαλὰς κόσμος ἀπὸ τῆς κωδωνοκρουσίης καὶ καίονταν κυριολεκτικῶς τὰ πᾶσι χωρὶα ἀπὸ τὸ χαρούμενο νουφεκίδι, κατωῶδαμε ὅτι ἔπρεσαν τὰ Πάρινα. Ξεχυθίκαμε τότε στοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ, ξετρυπώσαμε ἀπὸ νουφεκίαν τῶν πατεράδων μας καὶ μαζευντήκαμε στὴν πλατεῖαν τοῦ "Α Ταξιάρχῃ. Τότε ὅλοι ἡμεῖς τὰ παιδιὰ τοῦ Μικροῦ Παπίγκου, ἀρχηγοὺς τοὺς ἀξιμνηστοὺς Μεγαλὴν Στουκίδη καὶ Τηλέμαχον Τσιλιδῆ, κατεβάσαμε τὴν τουρκικὴν Κόκκινην μὲ τὸ μισοφέγγαρο Σημάτι, ποὺ ὡς τότε ἦτανε στὸ Ξενοδοχεῖο (Ξενὸνα) καὶ μαζὶ μὲ τὰ κοινὰ φέσιμα μας ἐτὴ χῶμασε βαθεῖα μέσα στὸ βόθρο τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τοῦ χωριότηριου τοῦ χωριοῦ καὶ στήσαμε στὸ καμπαναριὸ τῆς "Εκκλησίᾃ τὴν ἐλληνικὴν σημαίαν, ποὺ ἀπὸ καιρὸ καιροῦ εἴχαμε τοῖμασι. Ἀρχῇ μὲ μετὰ τὸ νουφεκίδι, φωνάζαμε καὶ θαλάζαμε ἀναρθρως κραυγὰς τῇ χαρᾷ μας, καὶ γίνονταν πανζουρλισμὸς σιωπῆς. Ἐξαντλήσαμε τὰ πα πυρμαχικὰ τῶν Μεγάλων μας, ποὺ αὐτοὶ τὰ φύλλαζαν σὰν περὶ βόθρου, παρὰ τῆς διαμαρτυρίας τους, ὅτι δὲν τοὺς ἀφήσαμε κατὰ φύσιν γιὰ κανένα λύκο, καὶ γινατὶ ὅχι καὶ γιὰ κανένα κερντῆ (ἀγριοῖδο). Ἡ χαρὰ μας ἦτανε ἀπερίγραπτη καὶ μαζὶ μὲ μᾶς, χωριότῃ καὶ χοδοπηροῦσε, καὶ ὁ μοναδικὸς ἀπὸ καιροῦ τοῦρνος λιποτάκων παρῆμενε στὸ Μικρὸ Πάπιγκο, σὰν φιλοξενούμενος, ὁ ἀδέχαστος Πάπης, ἐργατικὸς καὶ τίμιος καὶ ἐν γένει πολὺ καλὸς ἄνθρωπος. Ὁ πᾶσι θελήματα καὶ διάφορες δουλιῆς καὶ οἱ χωριανοὶ τὸν ἀγάπησαν καὶ συντηροῦσαν, τόσο γιὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν ὅσο καὶ ἀπὸ φιλανθρωπίας. Ὁ πα ἔλαμπε καὶ αὐτὸς ἀπὸ χαρὰ, γινατὶ δεδαϊώθηκε, ὅτι τέλειωναν καὶ τὰ δικὰ του θάσανα καὶ δι, γρήγορα θὰ γυρίσιν σὲν τόπο τοὺς δικούς του, ὅπως καὶ ἔγινε μετὰ ἀπὸ λίγες μέρες.

ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΓΡ. ΣΤΑΡΑΣ
Μαρασλή 20 — Κέρκυρα 15-1-1984

γοτεχνικό και μορφωτικό, ώστε τα βιβλία της να αποτελούν πολύτιμη πηγή, όχι μόνο ψυχαγωγίας, αλλά και ενημερωτικής μόρφωσης. Είναι προικισμένη με μια απεριγράπτη κανόντητα να παρατηρεί και να εισοδίζει στα πιο χαρακτηριστικά γνωρίσματα των τόπων και των τοίκων τους που επισκέπτεται να τον όμιλό της. Πολύτιμες ως τούτοι οι γνώσεις μας από τα σχετικά βιβλία για τη Ρουμανία, για την Βανία κ.λ.π.

Με το τελευταίο της βιβλίο γράφεται κανέναν και δίδασκεται στις ταξιδιωτικές της εντυπώσεις ζωντανές περιγραφές μοταίνων της Μπαχάμες, για την Ελβετία, Γαλλία, Φιλανδία Ισραήλ, Ελβετία, Μαρτινύ, Βρυξέλλες και Ανόβεργο. Όπως όλα τα βιβλία της, έτσι και το τελευταίο της διαβάζεται με μεγάλο ενδιαφέρον.

Ακατολογοημένα η κ. Φωτιάδου έχει τιμηθεί κι έχει βραβευτεί ως παρά από πάρα πολλούς ειδικούς φορείς, αρμόδιους να εκτιμήσουν τους τοις αξιοθαύμαστες κοινωνικές, οικικές, πολιτιστικές και πνευματικές δραστηριότητες. Ας δειχτεί και το δικό μας θερμό συγχαρητήριο. Η μάχη επάξια τον τόπο μας.

Κ.Π.Λ.

Τὸ ΖΑΓΟΡΙ μας

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ

ΕΙΣΗΓΗΣΗ: Κ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΩΣΤΑΝΤΙΟΥ
στο Α' Πολιτιστικό Συνέδριο Νομού Ιωαννίνων

Είναι σαφές και έχει διαφανεί, ότι η σύνταξη αυτή εισήχθη, δεν πρόκειται να διεκρινήσει τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η πολιτιστική μας κληρονομιά στην ευρεία και γενική της έννοια στο Νομό Ιωαννίνων, αλλά θα περιοριστεί εδκότερα στην αρχιτεκτονική μας παράδοση, τη μνημειακή ζωγραφική και τα φορητά έργα τέχνης. Γενικά δηλαδή με αυτό που έχει επικρατήσει να ονομάζουμε «μνημεία». Είμαστε όμως υποχρεωμένοι από τα πράγματα να αναφερθούμε πολύ σύντομα στη θεωρία, για να μπορούσαμε να αντιληφθούμε καλύτερα τον πολιτιστικό πλούτο του νομού μας, το βαθμό της καταστροφής του και τη σύγχρονη του αντιμετώπιση.

Η έννοια «μνημείο» δέχθηκε πολλές ερμηνείες κατά τη διάρκεια των τελευταίων 150 χρόνων. Ήδη από την εποχή της Βασιλείας του Όθωνα, με το νόμο της 10/22 Μαΐου 1834 της Αντβασιλείας, προστατεύονταν «αρχαιότητες».

Το 1837 η Κυβέρνηση με το νέο διάταγμα ορίζει, ότι πρέπει να διατηρούνται και τα λείψανα του Μεσαίωνα. Απ' αργότερα, στον κωδικοποιημένο νόμο 5351 του 1932 «περί Αρχαιοτήτων» που σχύει και σήμερα, αναφέρεται με περισσότερες λεπτομέρειες ποιο είναι το «αρχαίο» (Πάντα αναφέρονται τα έργα της Αρχιτεκτονικής, Γλυπτικής, Γραφικής κ.λ.π., αρχιτεκτονικά μνημεία, λείψα μετα μνημεία, ειδώλια, καθώς και τα αντικείμενα τα προερχόμενα εκ της αρχαιότητας του Χριστιανισμού εποχής και του μεσαιωνικού Ελληνισμού). Το 1950 με το νόμο 1469 θεωρούνται: μνημεία και μία ειδική κατηγορία οικοδομημάτων και έργων τέχνης μεταγενεστέρων του 1830, που ήταν προηγούμενος το χρονολογικό όριο προστασίας των μνημείων. Τέλος ο χάρτης της Βενετίας, η διακήρυξη του Άμστερνταμ και οι σύγχρονες επεξεργασίες σε όλη την Ευρώπη, τενούν να θεωρούν μνημεία κάθε δημοσίωρημα του ανθρώπου ή οποιοδήποτε χώρο που έχει συνδεθεί με μία κοινωνική δραστηριότητα. Έτσι οι σύγχρονες αντιλήψεις θεωρούν μνημείο μια Βιοτεχνία ή ένα εργοστάσιο του μεσοπολέμου, ένα χοροστάσι στο χωριό, έναν ανεμόμυλο ή έναν νερόμυλο. Εκτός βέβαια από την κλασσική αντίληψη του αρχαίου και μεσαιωνικού μνημείου,

Γίνεται εύκολα αντιληπτό μετά τα παραπάνω τι και πόσα μνημεία έχουν καταστραφεί στον Ελλαδικό χώρο, αλλά και στον νομό μας: με σφοδρή έναν συγκεκριμένο τύπο ανάπτυξης. Η Εμπνευματοποίηση της κατοικίας, της γης ακόμα και των ιδίων των πολιτιστικών αξιών, καταστρέφει: ανεπανόρθωτα τη συνέχεια της Πολιτιστικής διαδοχής.

Σε μια συγκεκριμένη αντιληψη, οποια κριτήρια να χωρίσουμε τα μνημεία σε πρώτη—δεύτερη—και τρίτη κατηγορία; Έτσι, με αυτά που ισχύουν μέχρι σήμερα, δεκάδες ΝΑΟ και Μονές καταστρέφονται; το χάρη φίες κατατρέφουν, γέφυρες και αρχαιολογικά γκρεμίζονται. Και: εδώ θα μπορούσαμε να κάνω μια ιδιαίτερη επισήμανση, που θα την επαναλάβω στο τέλος σαν έκκληση και πρόταση στο Συνέδριο.

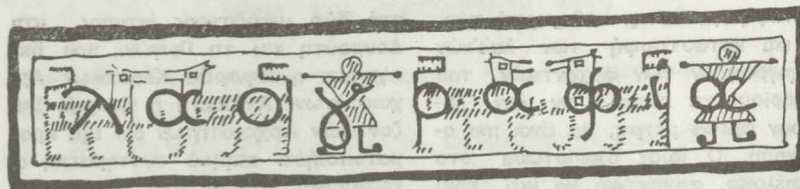
Αναφέρομαι στην καθημερινή φθορά και καταστροφή των λαϊκών τοιχογραφιών των αρχοντικών του Ζαγορίου, τα οποία, αν δεν ληφθούν άμεσα μέτρα, θα είναι πια αβάνηση. Ο ίδιος διαπίστωσα στο Τσιπέλοβο, αρχοντικό να έχει γίνει σταύλος, και τα άλλα με το κεφάλι να καταστρέφουν τις τοιχογραφίες. Αναφέρομαι επίσης και στην καταστροφή των μουσουλμανικών μνημείων του νομού. Μια κακώς εννοούμενη πατριωτική αντίληψη και εθνικισμός περφορνεί κτίσματα μοναδικού αρχιτεκτονικού ύψους, αψευδείς μάρτυρες της πρόσφατης ιστορίας μας. Τα λίγα Τζαμιά, τα ιεροδρακασκεία, τα Λουτρά, τα μαγειρεία που απέμειναν θα πρέπει να διασωθούν και να αξιοποιηθούν. Ας δούμε όμως καλύτερα πως αντιμετωπίζεται σήμερα αυτή η κληρονομιά. Η προστασία της βασίζεται αποκλειστικά σχεδόν στο Κράτος. Δεν χρειάζεται όμως περισσότερη ανάλυση το γεγονός, ότι: το αρμόδιο ΥΠΠΕ, υποχρησιάζεται για θέματα Πολιτισμού με λιγότερο από το 1ο) του κρατικού Προϋπολογισμού. Αποσπασματική, χωρίς συντονισμό και αναποτελεσματική, είναι και προσπάθεια προστασίας και ανάδειξης αυτού του πολιτιστικού πλούτου. Τρεις υπηρεσίες του ΥΠΠΕ, με πλημμελή στελέχη σε επαγγελματικό και

μελη στελεχών και επιστημονικό και εργασιακό προσωπικό αλλά, και υλικοτεχνική υποδομή, χωρίς συντονισμό και με έντονη τη γραφειοκρατικοποίηση της λειτουργίας τους, παρά τις μεγάλες προσπάθειες που καταβάλλουν, βρίσκονται σε πλήρη αδυναμία να ανταπεξέλθουν στις σύγχρονες απαιτήσεις. Ας δώσουμε λίγα στοιχεία. Το επιστημονικό προσωπικό της Εφορείας Νεωτέρων Μνημείων είναι αρχιτέκτονας, αρμόδιος για όλη την Ήπειρο, Κέρκυρα, Παξούς και Λευκάδα. Χωρίς αναστηλωτικά συνεργεία ή συντηρητές. Ας μην απορούμε μετά για τις κακές τοιογραφίες που καταστρέφονται, τα αρχοντικά και τα γεφύρια που καταρρέουν. Η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων Ιωαννίνων διαθέτει 6 αρχαιολόγους, για 7 νομούς. Κάνει ένα αρχαιολογικό ή άλλο μηχανισμό. Κάνει αν συντηράει ένα ευλόγηλυπτα.

Ας συνεχίσουμε όμως με την σημερινή αντιμετώπιση της κληρονομιάς μας. Όλο το βάρος για μια πολιτική προστασία των μνημείων, δέχονται οι νόμοι: 5351 και: 1469 που φέρει και 1950 αντίστοιχα. Οι ασφάλειες, οι γενικότητες και οι απροσχευμένες αντιλήψεις που διαπερνούν αυτούς τους νόμους, τους κάνουν δάτρητος, κατά γενική ομολογία. Οι προσπάθειες που ξεκίνησε το 1965 ο Ιωάννης Κοντής για αναπροσαρμογή του αρχαιολογικού νομικού ακολούθησε τις πολιτικές περπτείες της χώρας, χωρίς να ευδοχήσει ποτέ, σήμερα, οι ούτε είναι, από πρόμα. Είναι όμως απαραίτητο, αφού έχουν αλλάξει ριζικά οι οικονομίες

● ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 10

● ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 10

ΑΠΟ ΤΟ ΤΡΙΩΔΙΟ ΩΣ ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

Ἀπὸ τὴν Κυριακὴ τοῦ Τελῶνι καὶ τοῦ Φαρισαίου, σύμφωνα μὲ ὅσα γράφουν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ κανόνες, ἀρχίζει τὸ Τριῶδιο. Ἀπ' αὐτὴν τὴν Κυριακὴ ἀλλάζει κάπως ὁ ρυθμὸς τῆς ζωῆς τοῦ χωριοῦ.

Ἄπ' αὐτὴν τὴν ἡμέρα εἶχαν συνήθεια στὰ παλιότερα χρό-
νια νὰ μαζεύονται οἱ κοπέλες τοῦ χωριοῦ κατὰ τὸ ἀπόγευμα
κάθε Κυριακῆς σὲ κανένα ἀκατοίκητο σπίτι, ὅπου ἔστηναν
τὸ χορὸ καὶ χόρευαν γιὰ κάμποσες ὥρες διάφορους χορούς
τοῦ τόπου μας, λέγοντας τὰ σχετικά τραγούδια μὲ τὸ στόμα
τους. Αὐτὸ γίνονταν ὅλες αὐτὲς τὶς Κυριακὲς ὡς τὴν Ἀπο-
κριά. Ἦταν σὰν μιὰ ἀσκήση τῶν κοριτσιῶν στὰ τραγούδια
καὶ στοὺς χορούς. Στὸ μέρος αὐτὸ πῆγαιναν μόνον κορίτσια
καὶ ἡλικία νὰ γυναικῶν. Δὲν ἐπιτρέπονταν νὰ πᾶνε παιδιὰ,
οὔτε καὶ κανένας ἄντρας.

Ἀπὸ τὸ ἀπογευμα αὐτῆς τῆς μέρας ἀρχίζαν τὰ παιδιὰ τὶς προετοιμασίες γιὰ τὴν «τσοτούρα». «Τσοτούρα» λένε στὸ χωρὶ μᾶς τὴ μεγάλη φωτιά πού ἀνάθουν τὴ νύχτα τῆς Τυρινῆς καὶ χορεύουν καὶ τραγουδοῦν γύρω ἀπ' αὐτὴ ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ. Ἦταν δὲ οἱ προετοιμασίες γιὰ τὴν «Τσοτούρα» τὸ μάζεμα τῶν ἐλύων. Σ' ἄλλα χωριά τριγύρω ἀπὸ τὸ Κουκούλι τὴ φωτιά αὐτὴ τὴ λένε «Λόγο», «Τέμπλα», «Τζοραμπίνα», «Γκριτζάλα», «Τζαμάλα» κ.λπ.

Πάνω στο σημείο αυτό χρειάζεται να γίνει ειδική γλωσσολογική έρευνα και μελέτη από ειδικούς έμπιστοίμονες για να διευκρινιστεί ή σημασία και ή προέλευση των διάφορων ονομασιών της φωτιᾶς της Τυρινῆς.

Γιὰ νὰ προσέρχονται τὰ παιδιά τὸ ἀπόγειομα κάθε Κυριακῆς γιὰ νὰ μαζέψουν ξύλα χτυποῦσαν τὴν καμπάνα καὶ φώναζαν κάπως τραγουδιστὰ ἀπὸ τὸ καμπαναριὸ τοῦ χωριοῦ αὐτὰ τὰ λόγια:

«'Αἴσιτι πιδιά γιά ξύλα
κί' οἱ κουπέλις γιά μμανούσια
κί' οἱ γριές γιά χιλ'δρουινές
κί' οἱ γιράντ' γιά παλούκια....».

Τὰ ἔθλια τὰ παῖδια γιὰ τὴν «τοσουτοῦρα» πὰ μάεζαν ἢ ἀπὸ τὸ λόγγο πὺ εἶναι πάνω ἀπὸ τὸ χωριὸ (τὰ «Κανάκια») ἢ περσαιοῦσαν στὰ σπιτία τοῦ χωριοῦ καὶ ζητοῦσαν ἀπὸ τίς γυναῖκες τέτοια λέγοντας: «Ἐθλια γιὰ ν' τοσουτοῦρα». «Τοσουτοῦρα» στὰ παλιότερα χρόνια ἄνισαν καὶ τὴν Ἀποκριὰ καὶ τὴν Τυρινή. Ἀργότερα ἄνισαν μονάχα τὴν Τυρινή. Τώρα δὲν ἀνάθουν σχεδὸν καθόλου ἢ ἀνάθουν σπάνια μικρῇ.

Τὰ Σάθβατα πού εἶναι τῇ παραμονῇ τῆς Ἀποκριᾶς, τῆς Τυρινῆς καί τῆς Ὁρθοδοξίας, δηλαδή τῶν Ἁγίων Θεοδώρων τοῦ τελευταίου, λέγονται «Ψυχασάθβατα». Κατά τὰ Ψυχασάθβατα μερικάς γυναῖκες πᾶνε καί κόλλυθα στήν ἐκκλησιά. Δέν ἐπιτρέπεται νά λουστέϊ κανένας τὸ Ψυχασάθβατο. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο λέγεται καί τὸ ἐξήψ:

«Ἀνάθεμα πού λουζόνταν τρία καλὰ Σαθιάτα,
τῆς Ἀποκριᾶς, τῆς Τυρινῆς κ' αὐτοῦ πρὸς τ' Ἀϊ-Θοδώρου».
Παραδέχονται πῶς, ἅμα λουστεῖ κανένας Ψυχροσάββατο,
θὰ πεθάνει θὰ τιμωρηθεῖ! Γι' αὐτὸ καὶ λένε:

«Κόρη λούστη τ' Αἵ - Θοδώρου
κι' ἔλαθε ὡς τοῦ Λαζάρου...ὦ δηλ. πέθανε.
Ἀπὸ τῆς ἀπορίας τοῦ ἀκούσαντος καὶ λέγει:

Από την Κυριακή της 'Αποκριάς άρχιζαν τὰ «Καρναβάλια», δηλαδή οί μεταμφιέσεις. Τὰ «Καρναβάλια» (μεταμφιεσμένοι) λέγονται ακόμα: μασκαράδες, μπαλάσιες και προ-

**«ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΕΘΙΜΑ
ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΟ
ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΜΗΝΕΣ»**

ΚΩΣΤΑ Π. ΚΟΥΚΟΥΛΗ

σασπίδες. Καρναβάλια δὲν γίνονται μονάχα τὰ παιδιά, ἀλλὰ καὶ ἡλικιωμένα ἀκόμα ἄτομα, νιὲς καὶ νιοί. Ὑπάρχει δὲ γίνεσθαι σχεδὸν κανένα καρναβάλι, ἢ πολὺ σπάνια. Στὰ παλιὰ τὰ χρόνια ἰσχυρὰ τὰ ἀντικείμενα παρίσταναν ἀστεῖες σκηνὲς ἀπὸ τοῦ κοινωτικού θίω, δηλ. γυμνὰ ὅκαὶ νύφη, γιατρούς, παπάδες, ἐκπαιδευτικούς (ἰδιαίτερα ἐβραίους ὅπως τοὺς ἔβλεπαν στὰ Γιάννινα) μετὰ τοὺς ντουλαμάδες τοὺς ποὺ γύριζαν στὰ Χάνια μετὰ τὴν κρεμασίη τὰ βάλια τοὺς καὶ διαλαλοῦσαν μὲ κάπως ἐνεργὴ φωνή τὴν πραγματίαν τοὺς: «ράμματα, θελώνια» κλπ. Αὐτοὶ διατρεποῦσαν κάπως ἰδιότροπη γετειάδα).

Πολλές φορές σατιρίζαν την Τουρκική Διοίκηση, τους Χοτζάδες και τους Τούρκους Δημόσιους Υπάλληλους, καθώς και τα χαρέμια τους. Ιστορικός παράμεινε ο σατιρισμός που έκαναν, ιστά 1906 οι χωριανοί την Τούρκικη επιτροπή της καταγραφής που είχε έρθει στο χωριό για να καταγράψει τα σπίτια και τα κτήματα των κατοίκων. (Βλέπε σχετική φωτογραφία για το ζήτημα αυτό).

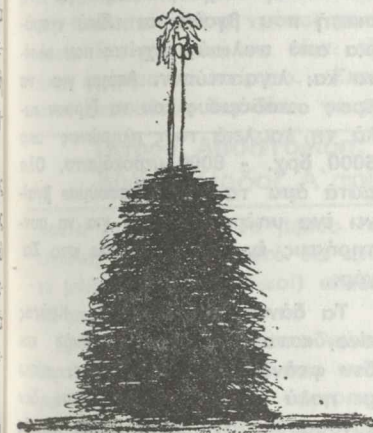
Οι Κουκουλιώτες κατά την Καθαρή Δευτέρα στα 1906 εξακολούθησαν να γλέντι της Τυρνώνης στη Μπαγά. Μυσταμασκαριμένοι, εμπάζουν (εμπάζουν) την τούρκικη καταγραφή αυτής της χρονιάς. Σητ μέση μετ γένεια ο Τούρκος αξιωματικός και πλάι του κιατίτης που που καταγράφει τα σπένια παλινόντας μελένη από ένα καλαμάρι που το είχε κομεισμένο στην ούρα ενός γαϊδουριού. Η φωτογραφία από το Γαλλο Δημητριάδη στην σκαλά από την είσοδο του αρχοντικού ιστιού.

Άποστ. Καλέντζου.

Κρεατοφαγία ἐπιτρέπονταν μέχρι την Κυριακή της Ἀποκριᾶς, ὁπότε ἔφικιαναν καὶ τὴ συνθησμένη καὶ παρὰ τὴν ῥάδοτι «κρεασόπιττα». Ἀπ' αὐτὴν τὴν ἡμέρα ἀπαγορεύονταν ἡ κρεωφαγία. Τὸ κρέας «ἀποκρέβονταν». Ἔπρεπε τρῶναι ὡς τὴν Τυρινὴ μόνον γαλατερά. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸν τὴ Κυριακὴ τῆς Ἀποκριᾶς τὴ λένε ἀκόμα καὶ «κρεατινὴ». Κατὰ τὴν ἐβδομάδα ὅμως τῆς Ἀποκριᾶς δὲν κρατοῦσαν νηστεύσιν τὴν Τετάρτη καὶ Παρασκευή ἀπὸ γάλα, τυρὶ κλπ. Τὸ εἶχε καὶ ὡς λένε, «ἄρτοι - βούρτσι». Ἡ ἑβδόμη τῆς Ἀποκριᾶς λέγεται «Τσιγκνοπέφτη». Κατὰ τὴν ἐβδομάδα αὕτη, ἀνέμενε ἀπὸ τὴν Ἀποκριὰ καὶ Τυρινὴ συνθίζαν καὶ ἔφικιαν πολλοί.

πίτες, ιδιαίτερα γαλατόπιτες, τυρόπιτες, καὶ κλιαστρόπι-
τες.

Τὴν Κυριακὴ τῆς Τυρινῆς γίνονταν μὲ μεγαλῦτερη δρε-
ξι καὶ κέφι τὰ καρναβάλια καὶ τὰ γλέντια. Ἄμα νυχτώσει
μαζεύεται ὅλο τὸ χωριὸ γύρω ἀπὸ τὴν «Τοστούρα» καὶ γίνε-
ται γλέντι. Ἡ φωτιά ἀνάθετα ὕψτερα ἀπὸ τὸ δείπνο, κατὰ
τὸ ὅποιο σὲ πολλὲς οἰκογένειες παίζονταν καὶ ὁ «Χάφαρος».
Ὁ «Χάφαρος» εἶναι ἓνα ἄσπετο οἰκογενειακὸ διασκεδαστικὸ
παιγνίδι, ποὺ παίζεται κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπο: Βράζονται κα-
λά, ὥστε νὰ γίνουν σφιχτά, κῆμπονα αὐγά. Τὰ βρασμένα αὐ-
τά γὰρ κατόπι τὰ καθαρίζουν. Τότε παίρνει κάποιος (χρει-
άζεται νᾶναι λιγάκι ἐπιτήδειος) ἓνα ἀπὸ τὰ καθαρισμένα
αὐγά καὶ τὸ δένει μὲ μιὰ κλωστή, ὥστε νὰ στέκεται αὐτὸ
κρεμασμένο. Τὸ αὐτὸ τότε αἰωρεῖται. Τὸ αἰωροῦμενο αὐτὸ
αὐτὸ τὸ φέρνει μπροστὰ ἀπὸ τὸ στόμα καὶ εἰς συνδιατημὸν,
ὁ ὁποῖος προσπαθεῖ, ἀνοίγοντας τὸ στόμα του, νὰ κρατήσῃ.

Ἐταίμοι να δεχτεί τη φωτιά.
Στην κορυφή της φούρκας σκα-
λωμένο πυκνόκλαδο κέδρο.

Η ΤΕΛΕΤΟΥΡΑ

τὸ αὐγὸ, ἀλλὰ δὲν τὸ κατορθώνει εὐκολά. Ὅποιος πετύχει
νὰ τὸ πιάσει μὲ τὸ στόμα του, τὸ τρώγει καὶ ἐξακολουθεῖ ὁ
«γάφαρος» μὲ ἄλλο αὐγὸ κ.ο.κ.

Το γλέντι γύρω από την Τσοτούρα κρατούσε πέρα από τα μεσάνυχτα και κάποτε ως το πρωί. Όταν οικονομούσαν λαϊκά όργανα (βιολιά) ο χορός γίνονταν μ' αυτά, άλλοιότι-κα με τα τραγούδια των γυναικών και των ανδρών. 'Ανάμε-σα στα διάφορα τραγούδια που λέγονταν γύρω από τη φω-τιά της «Τσοτούρας» ήταν και τουτό το ευτράπελο:

- » «'Αφ'ην ὁ Γιάννος τὴν κλειψὰ καὶ πιάνει τὸ ζευγάρι.
- » «Ἐθέρισε κι' ἀλώνισε ἐννιά ταγάρια σ'τάρι.
- » Τρία χρωστούσε τάδωκε, τρία τοῦ πηρ' ὁ Τοῦρκος.
- » Τὰ τρία ποῦ τ' ἀπόμειναν τὰ πήγε νὰ τ' ἀλέσει.
- » Βρίσκει τὸ μύλο χάρβαλο καὶ τὸ νερό κομμένο.
- » Κι' ὅσο νὰ θέλαι τὸ νερό νὰ σιάσει καὶ τὸ μύλο,
- » ὁ ντερτιλὺς ὁ πόντικας τοῦ τρώει τὸ σιτάρι,
- » κι' ὁ κύρ Νικόλας ἀπὸ κεῖ τοῦ τρώει τὴ γκατζέλα.
- » Στὸ δρόμο ὅπου γυρίζει, ἔχασε τὸ θρακί του.
- » Μπωμπώ! μπωμπώ! θρακάκι μου!
- » Ποῦ σ' εἶχα μπαλῶμένο,
- » Πόδες γλίχα υπαλόνισα καὶ δυὸ γιλιάδες τρύπες»

Ἡ διάρκεια τοῦ γλεντιοῦ ἐξαρτῶνται ἀνάλογα ἀπὸ τὸ ἔθνος, τὴν συνθήκην τοῦ καιροῦ, καὶ τὰ ἐξύλα. Ὅταν τὸ γλέντι ἐξακολουθοῦσε καὶ τὴν ἄλλην μέρα, τότε αὐτοὶ ποὺ γλεντοῦσαν εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ ἐξακολουθοῦν ἀκόμα νὰ τρῶν, πίπτες, τυριά κλπ ὅχι ἡρησθήσῃ φαγητά, γιὰτὶ αὐτὴ ἡ μέρα θεωροῦνταν συνέχεια τῆς Κυριακῆς ἀφοῦ δὲν εἶχαν κομῆσθαι.

Την άλλη μέρα από την Τυρινή, την Καθαρή Δευτέρα, πρώτη δουλειά των γυναικῶν ἦταν νὰ καθάρουν τὰ «ἀγ-
γεία». Δὲν ἐπιτρέπονταν νὰ ἀφίσουν τίποτε ἄπλυτο ἐκεῖνη
τὴν ἡμέρα ἀπὸ τὰ σκεύη τῆς μαγειρικῆς καὶ τὰ ἔπιπλα τῆς
κοιτίτσας. Ἔπρεπε νὰ πλῶθουν καλὰ ὅλα ὅσα χρησιμοποιή-
θηκαν γιὰ τὸ μαγεῖρεμα καὶ τὸ φαγητὸ ὅλες τὶς ἡμέρες ποὺ
πέρασαν (πιότα, τεμνιά, σκαφίδια, κατσαρόλες ποτήρια, πλυ-
τζάνια, κουτάλια κλπ.).

Αὐτὴ τὴ μέρα, Καθαρὴ Δευτέρα, τὰ παιδιὰ τοῦ χωριοῦ εἶχαν συνήθεια νὰ πᾶνε στὸ λόγγο γιὰ νὰ θροῦν φωλιές ἀπὸ πουλιά. Γιατὶ τὸ ἔκαναν αὐτό, εἶναι ἄγνωστο. Τώρα ὅμως δὲν γίνεται αὐτό.

Πολλές γυναίκες, ιδιαίτερα γριές, είχαν τη συνήθεια να κρατοῦν «τριήμερο». Λένε δὲ ἔτσι τὴν τριήμερη νηστεία ποὺ κρατοῦσε τὶς τρεῖς πρῶτες μέρες τῆς Μεγάλης αὐτῆς Σαρακοστής. Ὅσες γυναίκες βαστοῦσαν «τριήμερο», τὴν πρώτη μέρα, Καθαρὴ Δευτέρα, κάθονταν ἐντελὼς νηστικές, χωρίς νὰ θάλουν τίποτε σὲ τὸ στόμα τους μέχρι τὸ ἀπόγιομα. Περιμεναν νὰ χτυπήσει ἡ καμπάνα, νὰ πάνε στὴν ἐκκλησιά καὶ ἅμα τελειῶνε ἡ ἐκκλησιά γυρίζαν σὲ τὸ σπίτι καὶ ἔπιναν ἕναν καφέ. Τὸ ἴδιο γίνονταν καὶ τὴν Τρίτῃ καὶ ὡς τὸ ἀπόγιομα τῆς Τετάρτης, ὅποτε ἔτρωγαν πιά κάτι νηστήσιμο. Αὐτὸς ἦταν ὁ «Τριήμερος» ποὺ ἐφαρμοζὰν μερικὲς γυναίκες. Ὑπῆρξαν, καθὼς λένε, περιπτώσεις ποὺ πολλὲς γυναίκες λιποθυμοῦσαν ἀπὸ τὴν τριήμερη αὐτὴ νηστεία. Ὅσοι καὶ ὅσες δὲν κρατοῦσαν «τριήμερο», ἔτρωγαν αὐτὲς τὶς μέρες μονάχα ψωμί μὲ θρασμένα ξηρὰ κεράσια, στὰ ὁποῖα ἔβαζαν μέσα καὶ λίγα ξηρὰ σοῦρβα ἢ ξηρὰ σῦκα γιὰ νὰ γλυκάνει κάπως τὸ ζουμί ἀπ' αὐτὸ τὸ φαγητό, ποὺ τὸ ἔλεγαν: «Χουσιάφι». Αὐτὲς τὶς μέρες καὶ ἔπαιρνε ἡ ξηροφαγία. Γι' αὐτὸ καὶ εἶχεν ἐπικρατήσει νὰ λέγονται αὐτά:

«Ἀπέναν οὐ Ἀπόκριους, ψυχουμαχάει κι οὐ Τέρνους,
ταράζ' οὐ πράσους τὴν οὐρὰ κι' οὐ κρόμμυδους τὰ γένεια,
κι' αὐτὰ τὰ λιανοτσούκινδα στὴ φράχτη τσουτσοιριάζουν».

Δέν ήταν ποτέ συνηθισμένη στο χωριό μας η λέξη «Κούλουμα», να λέγεται αυτή η μέρα. Ούτε υπήρχε συνήθεια να θγαίνουν οι άνθρωποι έξω στα χωράφια και στ' άμπελια και να κυλούν κουλούρες, όπως γίνονταν σε άλλα χωριά, π.χ. στο Τσεπέλοβο και άλλοι.

Τὸ Σάββατο τῶν Ἁγίων Θεοδώρων, καθὼς εἴπαμεν, κατατάσσεται καὶ αὐτὸ στὰ Ψυχασάββατα. Μερικοὶ πᾶνε κέλυθα στὴν ἐκκλησιά.

Τὴν Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας δὲν ἦταν συνήθεια νὰ γίνεται περιφορὰ τῶν εἰκόνων στὸ χωριό, πρῶτα ποὺ γίνονταν, καθὼς γράφτηκε παραπάνω, στὶς 7 Γενάρη ὁπότε γιορτάζεται ἡ σύναξη τοῦ Προδρόμου.

(Συνεχίζεται)

Μας προκαλεί συγκίνηση

Αγαπητέ Κώλυ,
Τον προηγούμενο Αύγουστο γνώ-
ρισα στα Γιάννινα τον καθηγητή κ.
Λάτση Δημήτρη που διαμένει στο
Μόνχα.

περίφανος που είναι γιος Ελληνί-
δας μητέρας.
Τον συγχαίρωμε.
ΤΟΝΗΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

Ο πατέρας του είναι Γερμανός και η Μάνα του Ελληνίδα. Πρώτο μορφωμένος, με μια απέραντη και αγνή λαοσύνη στο πρόσωπο. Έμοιαζε απαράλλαχτα σαν εκείνους τους παλιούς τύπους του Ζαγορού που σε χόρτανε η καλσύνη τους.

Σ.Ε.: Ο κ. Δημ. Μακρίνος με τα ασθματικά αγάπης που διατυλώνει σε επιστολές του και με τις ευεργετικές χειρονομίες του ως τώρα για το καλό του τόπου μας, αποδειχνεται πως είναι ο καλύτερος φίλος του

Αυτός ο άνθρωπος αγαπάει σε παθολογικό βαθμό την Ελλάδα. Έχει αγοράσει ένα σπίτι στην Αθήνα, και όνειρό του είναι η μόνιμη διαβίωση στη πατρίδα. Όπως μου έλεγε επισκευτήκε πολλές φορές, εκείνο όμως που του εντυπώθηκε περισσότερο απ' όλα ήταν το Ζαγόρι. Όταν έμαθε ότι ο Ζαγορίσιος θα ανεβεί στην κορυφή του «Ροντό» και θα κερδίσει τον τίτλο του πρώτου Ζαγορίσιου, ο θαυμάσιος αυτός Ζαγοριολάτρης όχι μόνο έσπευσε να ενσχυσει υλικά με σοβαρό ποσό την προσπάθεια της ιστορικής κα' Αθροφικής Εταιρίας του Ζαγορίου, αλλά καθώς μας κάνει γνωστό με επιστολή του, προσέβαλε να προβεί σε πρωτοφανείς ευεργετικές ενέργειες για τη βελτίωση της κατάστασης των υπολοίπων χωρών μας.

Όπως καταλαβαίνω κ. Κυριαζή ο Δημήτρης Λάκης ασθάνεται πολύ για τον πόλεμο του 1940, που έστειλε για να σου δώσω 250 μάρκα.

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΖΑΓΟΡΙΣΙΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΕΛ. 4

που τότε οι αγράμματοι ήταν ή πολιορκητές. Και ονόμαζε τους σοφιστές του «Το Σύνταγμα των Έγγραμμων».

Οι γύφοι. Στις χωριές είχαν τέσσερις πάντες οικογένειες γύφους. Σ' όλα τα χωριά στην Ήπειρο ήταν γύφοι, σ' άλλα περισσότεροι και σ' άλλα λιγότεροι. Κανένας δεν ήξερε από που ήρθαν. Δεν είχαν ξεχωριστά ήθη και έθιμα και ήταν χριστιανοί, αλλά οι πιο φτωχοί απ' όλους. Σε τσακωμό έπαιναν, ό κτόπιος αποκάλυπτε ύβριστικά το γύφτο φαραούνη. Έχει μνήπως σχέση το γύφτος με το Αιγύπτιος και το φαραούνη με το Φαραώ;

Ζούσαν σε φτωχόσπιτα, νοικοκυμένα στις άκρες του χωριού τα περισσότερα, δεν είχαν όμως δικιά τους κτήματα και ζώα, ούτε μιά κατζί, και δεν ασχολούνταν με καλλιέργεια, δεν είχαν ούτε ένα καπνο. Δούλευαν σαν μπαλκωνιστές ή μπαρμπαζοί, ένας τους, ό γύφτος - Περισπαστής είχε σιδεράδικο, αυτός επιδιόρθωνε τα σκαπανικά του χωριού και των γύρων, οι περισσότεροι, όμως, ήταν οργανοπαίστες. Ο Κώστας ό Σαράεας έπαιζε θαμνάσιο βιολί, για τον πατέρα του λέγαν - μίλλος τον θυμάμαι γέρο, φίλην με τα κοντά σαλβάρια του - πώς έπαιζε βιολί με βιολίους στην αλλη του 'Αλη Πασα. Ο άλλος γιός, ό Γιώργος, έπαιζε λαούτο. Ο γύφτος - Βασίλης, θαμνάσιο κέφι.

Σ' όποιον έπινε τον καφέ του κρύον, έλεγαν πίνεις τον καφέ σαν τον Σαρέα. Γιατί όταν για πρώτη φορά έβγαζε ό καφές στο χωριό και παράφεραν στο γερο - Σαρέα, τον κατέβασε μονορούφι σαν ροκί, ζειματίστηκε και από τότε τον άφηνε και κρύωνε έντελως.

Ήταν ήσυχοίτοι άνθρωποι, ποτέ δεν έβλεδαν, άν και πάντα ήσαν στεργμένοι απ' όλα. Τους θεωρούσαν κατώτερους, και ποτέ Ζαγοριώτες δεν παντρεύταν γύφτισσα, όσο άμωρφη κι άν ήταν.

Σ' όλη την Ήπειρο μόνο οι γύφοι έπαιζαν μουσικά όργανα, έφταναν μικρές όρχηστρες - παιδάδες ή ζύγια - για τους γάμους και τα πανηγύρια που τους κάλούσαν. Δέ θυμάμαι κανένα οργανοπαίκτη που να μην ήταν γύφτος.

Δεν είναι ναμίζω υπερβολή να πω ότι το δημοτικό τραγούδι στην Ήπειρο σ' αυτούς κυρίως στηρήθηκε. Άγνωστοι οι συνθέτες του και οι ποιητές του, και τραγουδιόταν παντού, στη δουλειά, στο άραιο, στο γλέντι, αλλά αυτοί με τα χαλαροσάμψαλά τους το έδιναν λάμψη. Μάθαιναν όργανο από πατέρα σε γιό και παλαιοί απ' αυτούς ήταν όνομαστοί. Στα χρόνια μου, όνομαστοί κλαρίνο ήταν ό Νικόλα Νίνος από τη Βίτσα, βιολί ό δικός μου ό Κώστας ό Σαράεας, λαούτο ό Μπακάρης από τη Βίτσα ή το Μονοθέρι και άλλοι.

Οι κτόπιοι το θεωρούσαν παισιωνικό να παίζουν όργανο. Η μάνα μου, μετά από χρόνια όταν έστειλα το γιό μου στο άδείο στα Γιάννενα, με ρωτάει μιά μέρα: «Δέ μου λές, γιατί παιδεύεις το παιδί; διαλέγεις ή το κάνουμε;» Θέλω να πωζω και της άπαντιά: «Γιατί, όρέ μπηρέα, καλό είναι; Θά όροουμε και κάποιον να παίζει καλό κλαρίνο κι έναν με λαούτο και με ντέφι, θά φωνάσουμε έναν ώρατο ταφά, θά τους καλουν στους γάμους και στα πανηγύρια και θά οαζάσουμε και παράδες». Κι αυτή, χωρίς να το πιστεύει θέβαι: «Σά δέν ντρέπεσαι!»

Τραγουδούσαμε όλοι, αλλά οι γυναίκες πάντα όχι: ξεφαντώματα και μόνο σε σπινό κύνιο, και πολύ συγκαταμένα σε μεγαλύτερο. Πολύ λίγες είχαν το θάρρος να τραγουδάνε ζωγράφια. Και ό χορός των γυναικών στο μεσοχώρι ήταν πάντα σιγανός, χωρίς ζωγράφια, μόλις να φαίνεται ή άμνη του παπουτσιού κάτω από το μικρό φοιτσάκι. Η άδελφή μου ή Εύμορφία είχε ώρατα φωνή, αλλά που να τολμήσει να τραγουδήσει έξω από το σπίτι.

Στο χωριό ήταν ένας άγραφος κανόνας. Το μεσοχώρι χωριζόταν μ' ένα χαμηλό πεζούλι: οέ δυό: στο άπάνω, ένα σκαλοπάτι ψηλότερο, μπροστά στο σχολείο, με το μεγάλο πλάτανο. Έκει κάθονταν σάν ήσκιο οι γεροντότεροι, οι προυνόντες και συζητούσαν τα «σοβαρά ζητήματα» του χωριού. Στο κάτω μεσοχώρι: έμεις οι νεότεροι. Οι ξένοι, οι δουλειάδες, συνήθως Λακωνίτες, και οι γύφοι, ούτε στο ένα ούτε στο άλλο. Αλλά πιο πέρα προς το μπαλκονάκι και πίσω απ' αυτό.

Ήμουν παιδί τότε και δέ μου πολυάρεσε ή περιφρονήτική αυτή συμπεριφορά στους γύφτους που μιάς ξεσηπετούσαν κιάλας. Κι ή μάνα μου έδλεπα ότι στους ήλικωμένους από αυτούς φερνόταν με τον ίδιο σεασημό, όπως και στους χωριατούς, και ό γιός του γέτονά μου

που γύφτος - Βασίλης, ό Χριστόδουλος, ήταν ό καθημερινός σύντροφός των παιγνιδιών μου.

Οι πιο παλαιοί απ' αυτούς ξεγονώθηκαν από την πείνα σάν άπο κίσεμυ των Άγγιλογάλλων το 1917, οι άλλοι πήραν τα μάτια τους άφ' όφυγαν από το χωριό. Είχαν μιά άξιοπαρέπεια αυτοί οι άνθρωποι, θυμάμαι ποτέ να ζητιανέψει ένα παιδάκι τους κι άς σπερούσαν απ' όλα. Έπαρναν μόνον ότι τους έδινες. Κι έμεις, οι χορτασμένοι, κάναμε και φτηνά σχέδια: τι τά θέλουν τάσα παιδιά;

Με τον αποκλεισμό των Άγγιλογάλλων το 1917 έλειψαν τα φημα, σε μιάς τους άρεινούς πληθυσμούς δασικά το ψυχή. Υπάρχουν ακόμα λίγες παιδάτες, το γάλα από τη γίδα, το αυγό της κότας ή ή μάνα μου, πήρνανε με άλλους συντροφιά στα καμπαζοχώρα και έβγαζε με ρούχα, ένα φόρεμα τέσσερις πάντες δαάδες καλαμπόκι σπιρί και έβγαζε στο χιερόφυλλο. Για την ώραία κυρία της ζώνης με άρνησιν έλόνδρα της έδωσαν μόνο πάντες δαάδες καλαμπόκιάλευρο.

Για να περάσουμε περισσότερες μέρες μ' αυτό το άλεύρι, μιάς έβγαζε λαχανόπιτες, μπαλκισαριές τις λέγανε, έβγαζε το ταψί με λίγο λάδι, παπαλίζε λίγο καλαμπόκιάλευρο, μιά στρώση λάχανα με τυρί και από πάνω πάλι καλαμπόκιάλευρο. Την έβγαζε στη γάστρα και τη χέριζε σταυρωτά στα τέσσερα, ένα καμμάτι έγώ, ένα ή άδερφή μου, το άλλο αλλη και το τάταριτο το χέριζε στα δυό πάλι για μιάς τα δυό παιδιά. Άλλά χωρίς ψωμί νιώθαμε νηστισμό.

Έμεις τα βολεύαμε, οι γύφοι όμως που δεν είχαν ούτε χωράς ούτε κήπο ούτε γιδιοπάροδα ούτε κατζί για ένα αυγό; Τι να έβλεπαν στο στόμα τους τόσες ψυχές και προσηνές τα παιδάκια; Οι σπουδαίοι προυνόντες μας που να τα σκαφτούν αυτά; Και ποιος από μιάς; Κι όταν τόσο λίγχοι οι δούσταχοι, πέντες οικογένειες άνάμια σε έβήητα. Μια μπουκιά να κάβαμε από τις δικές μας, θά μπορούσαν κι αυτοί κάτω από φανε.

Άρχισαν τότε να έβλεπουν ζώα από τα κελάρια των σπιτιών. Ο κώμος άνησχυσε και μιά μέρα πίνουν το γύφτο - Λάξο να 'χει κρέμαμένο στο στέρμα του ένα ταμάρι προβάτινας.

Τόν παραλαβαίνει ό άγροφυλάκας Μπανιάς, καταγόναν απ' τη Φιλιάτες, άνθρωπος αγράμματος, μαθημένος στα άγρια ήθη και έθιμα της Τσαμουργιάς, όπου Έλληνες και Τουρκαλβανοί ζούσαν μέσα σε προστριβές. Είχαμε τότε Έλληνική Διοίκηση, αλλά ποιος ήξερε τα έκαμάτια του και τις δουλειές του άγροφυλάκα;

Τόν δένει πισθάγκωνα και χιτυπώντας τον φέρνει στο μεσοχώρι. Οι άξιοίτοι προυνόντες, ό γερο - Βίνας, ό γιαντρός ό Στ. Στεφάνου που είχε τούρμπο παιδιά, και άλλοι, παρακαλουθούν με άπάθεια.

Τους σιχάθηκαν όλους και τον έαυτο μου μαζί, που δεν είχα την τόλμη να έπέμω.

Τό έπεισάδον αυτό ήταν ό πρόλογος άλλων χειρότερων.

Ύστερα από την άπελευθέρωση, ή παλιά μουχαροδμηγορολογία είχε πεθάνει και είχε έγκατασταθεί νέα κοινοτική όργάνωση με πρόδρο, που ένάρινε ή Νομαρχία, και άγροφυλάκα διορισμένο από την Βίτσα.

Κανένας δεν ήξερε καλά καλά ποιος δίκαιε, περνούσε άλάμια μπουγιά των προυνόντων κι αυτοί χρησιμοποιούσαν σαν μπράβο τους το δούσταχο τον Μπανιά.

Ο Άλέκος ό Βανιάκος έσεκίπαζε φωναχτά τα μουσικά ρουφέτα τους. Έπαρναν μπαχίτσια, τυριά και βούτυρα από τους έλάχους και κιαστές του βουνού. Οι έλάχοι ήταν έπεισμένοι για τ' άμπελα και τα καρύδια του χωριού. Καθώς δεν είχαν κανένα φρούτο για τα παιδά τους, άν έπεσαν σε κανένα άμπελι ή καρύδια, ήταν σωστή άκρεια. Τα κάστρευσαν όλα και άντε ύστερα να τους κάναμε μίνυσιν. Μπορούσαν να δει το σπίτι σου πυροστέχημα.

Ένα βράδυ κάμπισαν στο μπαλκονάκι συζητούσαμε και μπαίνε με σα ό Μπανιάς, με το δίκαιο μαχαίρι και τα κουμπούρια του στη μέση και το μάλιγγερ στο χέρι. Άπευθύνεται στο Βανιά:

— Δέ μου λές, όρέ, γιατί δέ μαζεύεις τι γλώσσα σου; Και το έβγαζε άφωνα ένα χαστούκι.

Σηκωνότανε πάνω όλοι έαφωναμένοι. Πρώτη και μοναδική φωνή να τολμήσει ξένος να χτυπήσει χωριατό και μάλιστα έπαισιωνικά.

• Συνέχεια στη σελίδα 14

Μνήμες
της Φροσύνης Φλώρου

Ο ΓΙΩΡΓΟΜΑΝΘΟΣ

Της θενής μας βοσκές, πάνω στο μαύρο Ζαγορίσιο βουνό Τύμφη (Πάγκο), τις είχαν αξιοποιήσει: οι Τσελεβήτες, από τα παλαιά χρόνια, με καλντεριμωμένες σκάλες, στις διαβάτες δασάδες, με δρόμους με βρύσες, με λούτσες, για να ποτίζουν τα πρόβατα, με στάνες και με στρού ή μάνα μου, πήρνανε με άλλους συντροφιά στα καμπαζοχώρα και έβγαζε με ρούχα, ένα φόρεμα τέσσερις πάντες δαάδες καλαμπόκι σπιρί και έβγαζε στο χιερόφυλλο. Για την ώραία κυρία της ζώνης με άρνησιν έλόνδρα της έδωσαν μόνο πάντες δαάδες καλαμπόκιάλευρο.

Ήταν σε ακμή τα παλαιά χρόνια, ή νομαδική κτηνοτροφία, στο Τσελεβήτο με ντόπιους Τσελεγκάδες, που φρόντιζαν πολύ, τόσο αυτοί, όσο και το χωριό, τις θενές μας βοσκές. Εσπέρσαν απ αυτές γύριω στις 270 λίρες το χρόνο.

Το χεμάνο, οι τσελεγκάδες μας αυτοί, κατέβαναν στα χεμάνια, με χιλιάδες πρόβατα. Οι Γεωργιόμανθοι, οι Στεφανοί, οι Καραβισαίοι, οι Νασταίοι, ο Μποστογιάννης... και την άνοιξη, ανέβαιναν άλα στα βουνά μας κι ασχολούσαν, στις πλαγιές της Τσιουκαρινάσας, τ' ασπιροκόουνα κι οι μπιμπικές των ραμαίων, και γίνονταν γλέντια, στο χωριό, τετρακούβερτα, με αρνιά κι όρνια, για να χορτάσουν, με περισσότερα χαρά, τον ερχομό, απ' τα χειμάδια...

Αργότερα, πολύ αργότερα, οι ντόπιοι τσελεγκάδες άφισαν τη νομαδική κτηνοτροφία, γιατί τα παιδιά τους δόθηκαν στα γράμματα, μα και σ' άλλες εργασίες στα «ξένα». Το παιδί είχε, από χρόνια γίνει παράδοση, είχε πάρει τις διαστάσεις, μπορούσε να κανένας, φωνή...

Ύστερα απ' αυτή την τροπή, που είχε ή ντόπη νομαδική κτηνοτροφία, τις βοσκές στα βουνά μας τις κατέλαβαν σε ξένους κτηνοτρόφους. Όσο κι ό Αλή Πασάς έφερνε πρόβατα στο καλοκαίρι στα βουνά μας, όποιος ράβει ό Λαμπρίδης στα Ζαγοριώτα του. Η έκταση αυτή άγγίζει τις 20.000 στρέμματα και συνορεύει με το χωριό Βρυσοχώρι, Βραδέτο και Καπέσοβο...

Μια απ' τις πιο μεγάλες και πιο πλούσιες κτηνοτροφικές οικογένειες τότε, στο χωριό, ήταν οι Γεωργιόμανθοι, (ουν απόγονοι τους ακόμα). Στις θενές βοσκές, πάνω στα βουνά μας, είχαν εννοιασμένη τη στάλη έλάνσας την πιο μεγάλη και την πιο καλή, απ' τις τρεις στάνες.

Στο χωριό είχαν ώρατο αρχοντικό σπίτι...

Αυτός που έδωσε τ' όνομα στην οικογένεια, τον πλούτο και την εκτίμηση, απ' όλους, ήταν ο κυρ Μάνθος Γιωργιόμανθος.

Αρχοντάθρωπος. Πιός στο Θεό, τακτικός πάντα στην εκκλησία μας τις Κυριακές και τις γιορτές. Κάθονταν

ταν πάντα στο ίδιο στασίδ: και κανένας δεν το έπινε, όλο το ξέρανε αυτό...

Ήταν σεβαστός στο χωριό, μ' απέραντη καλωσύνη. Άρχοντας σωστός, που έλεγε. Καλονοικοκύρης, μ' ανοιχτό, πάντα, σπίτι: για όλους και πλούσιους και φτωχούς. Δεν τους ξεχώριζε ο κυρ Μάνθος.

Ήταν επιβλητικός, στην εμφάνιση, ψηλός, λεβεντόγερος, μ' ένα μάτι: σπινθηροβόλο, που στραφτάλιζε, παρ' όλα τα χρόνια που έσπινε στην πλάτη του.

Ντυμένος με κάτασπρη μάλλινη κονοκόμματη φουστάνελλα, κάλτσες ολόσπρες και μαύρη αστραχάννη σισμπάρα ρουμανέζικη, στο κεφάλι, με τα ολόσπρη μαλλιά. Σακάκι: καμωμένο από Φουρκιώτες τερζήδες, που δούλευαν εκείνα τα χρόνια στο χωριό, με τσόχα μαύρη, και κατσκόκινη φόδρα, που πολλές φορές, το καλοκαίρι, το φορούσε στο ένα του μανίκι, το δεξί, και τ' άλλο τ' άρχιζε, στον αριστερό του πλάτη.. λεβεντόγερος ήταν...

Οι σμίχτες του, με τις φαμίλιες τους φκιάνανε τα κινάκια τους καμιά εκκοσμία, χωριό ολόκληρο, δηλαδή, στη «φουντανάλα» ή στον «ορορό».

Τους φρόντιζε πολύ ο γεροτσέλιγκας, σαν να ήσαν συγγενείς τους, κι αυτοί ευχαριστημένοι καθώς ήσαν, κύτταζαν τα πρόβατα και τα φρόντιζαν, σαν δικά τους.

Κι ό άρχοντας καβάλλα στο «κτουρη» του, επισκέφτονταν ταχτικά τη στάνη και τα κινάκια και γάρονταν ή ψυχή του, σαν έβλεπε τους ανθρώπους του γελαστούς κι ευχαριστημένους και τα κοπάδια του, να βόσκουν στις πλαγιές. Και πάντα ρωτούσε γι αυτά...

Όμως τούτους ό αρχοντάθρωπος έλεγε τούτο το παρόδενο: ήθελε σώνει και καλά και τ' ώλεγε και το μάτλεγε, κι όλο γελούσε με τούτη την απίθανη απαίτηση, τον πάρε κοντά του, ήθελε να κατεβάσουν απ' τη στάνη του όλα του τα γεσέμια αρματωμένα με τα μεγάλα τους κύπια και τις μπιμπικές τους κι όλα του τα τζιωμαναρούκια, για να πάνε μπροστά, όταν θα τον πάνε στον Αΐθανάση...

«Στενά χωράφια κρατημένα σε πεζούλα κι άπαστες γίδες που κραμιούνται: σε γκερμούς Ετούτ' είν' ή Πατρίδα μας Μα ή Πούλια δε λάμπε: πιο «αθαρά, σ' άλλους ουρανούς».

Κι όπως τότελεγε, έτσι κι έγινε, ήταν ή τελευταία του θέληση αυτή... Καλοκαίρι ήταν. Κάτ: το ξαφνικό, τ' ανεπάντεχο έρρεξε στο στρώμα τούτη τη λεβέντικη λεύκα. Μα και έτσι δεν τώβαζε κάτω, δεν παραδίνονταν, συμβούλευε και γλυκομάλωνε γυούς κι αγκόνια και δέχονταν με χαμόγελο όσους τον επισκέφτονταν. Κι ήθελε σώνει: και καλά να πάει ως τα πρόβατά του, να τα δει, να τα καμαρώσει, για στερνή φορά. Όμως ποιος τον άφηνε...

Τρεις τέσσερες μέρες κράτησε ή αρρώστεια του, κι ένα Αυγουστάτικο πρωινό, την ώρα που ό ήλιος χρυσέζε την κορφή της Τσιουκαρινάσας, έκλεισε τα μάτια του, για πάντα το Γεωργιόμανθος...

Κι όπως το έπιθυμούσε έτσι κι έγινε. Τη μέρα της ταφής, γέμισε το μεσοχώρι μας, γεσέμια, κράρια, σκυλιά, τζιωμαναρούκια με τις μαύρες τους κάπες και τις μαυροφορέμένες γυναίκες τους...

Ανήσυχα τα γεσέμια και τα σκυλιά που βρέθηκαν μαντρωμένα στο μεσοχώρι. Κι ακούγαν πένθιμο, που και που, το αργό λάλημα των κυριών τους, σε σάλευαν. Και ούρλιαζαν πνιχτά τα σκυλιά, σα ν' άνοιωθαν το χαμό του άρχοντα. Ποιος ξέρει, μπορεί και ν' άνοιωθαν.

Κι όταν, σε λίγο ή πομπή με το νεκρό, ξεκίνησε για το «Σελίδ» μέσα στη λυπητερή χλαοή, της καμπάνας τ' Αΐ Νικόλα μας, που όπως λέει ο ποιητής: Θάνατος; απ' το καμπαναρό, κατμαυρο ή καμπάνα μας, τον βάφε τον αέρα», έβαλαν μπροστά τα γεσέμια, καμιά τριανταριά. Οι τζιωμαναρούκια με τις κλίτσες τους, με δεμένα τα σκυλιά τους και φορεμένες τις κατσόυλες, απ' τις μαύρες κάπες τους, τα σαλαρούσαν. Μετά πήγαναν οι γυναίκες των τζιωμαναρούκων, με τα μαύρα μαντήλια κατεβασμένα ως τα μάτια των. Και παραπίσω πήγαναν τον πεθαμένο γεροτσέλιγκά, ντυμένο με τις καλές του τις φουστάνελλες. Αν έβλεπες το πρόσωπό του, θα νόμιζες, πως χαμογελάει, με τούτη τη συνοδεία. Μάτι: σδάκρυτο, στο χωριό, δεν έμεινε σε τούτη την κηδεία...

Κι ύστερα απ' την κηδεία γύρισαν κλαίοντας, στ' αρχοντικό και μοιρολογώντας. Βγάλενε τα κυπρά και τις κοιδούνες από τα γεσέμια και τα κράρια: τα δαρμάτωσαν, που λέμε και με μαύρη βαφή βάψανε τα κεφάλια των γεσεμίων, και των κραρίων, κι αργά το δεινό ασπαστηκαν, με σεβασμό και πόνο, το χέρι της Κυράς Γιωργιόμανθους, που με βουρκωμένα και γεμάτα τόνο μάτια τους χαρέτσε, και πήρασαν πονεμένο, για τ' αφεντικό που έχασαν, τον ανήφορο, για τη στάνη, βουβό ή άνθρωπο και ζώα...

Κι έγινε και μολογέται. Τσεπέλοβο 1984

ΚΩΣΤΑΣ Ε. ΣΙΜΟΥ:

«Νύχτες ασημέριωτες»

Ποιήματα. ΚΑΤ'Ο 1983

Δεν είναι: ή πρώτη φορά, που μου δίνεται ή ευκαιρία να ασχοληθώ με τη λογοτεχνική επίδοση του συμπατριώτη μας (από τη Δοβρά - Ζαγοριού) κ. Κώστα Ε. Σίμου. Κις τούτο, γιατί το τελευταίο του βιβλίο (ποιητική συλλογή) με τον τίτλο: «Νύχτες ασημέριωτες» φέρνει τον αριθμό 7 μέσα στα ως τώρα πνευματικά του δημιουργήματα, από τα οποία τα εξ είναι ποιητικές συλλογές.

Στο τελευταίο βιβλίο του κ. Κ. Σίμου περιέχονται συνολικά περισσότερα από 70 ποιήματα, σχεδόν όλα μονοσέλιδα. Τα ποιήματα αυτά ο ίδιος ο συγγραφέας τα κατατάσσει σε εξ κατηγορίες ή ομάδες με τους μικρότερους τίτλους: 1) «Όνειρα των λαών», 2) «Λουλούδια κι αγκάθια», 3) «Νοτιά φτερουγισμένα», 4) «Μνήμες της νεότητος», 5) «Ηρώικη Νεολογία» και 6) «Εθνικοί παλμοί».

Κάθε ένα σεβλίδο, που στα ενδιάμεσα του βιβλίου αποτελεί το γώρισμα των ποιημάτων στις παραπάνω κατηγορίες, παρουσιάζει και μιά πολύ παραστατή και χαρακτηριστική εχνογραφική παράσταση.

Δεν είχα ποτέ εδκή επίδοση στην ποίηση. Δεν μπορώ όμως να μη διατυπώσω την άποψη, πως όποιος διαβάσει τα ποιήματα του κ. Κ. Σίμου να μη διαπιστώσει πως αυτά χαρακτηρίζονται από όλα τα προτερήματα που απαιτεί μια πετυχημένη ποιητική δημιουργία. Ο κ. Σίμος παρουσιάζει επαιτητή άνεση στη στιχογραφία. Χρησιμοπόντας από το πλούσιο λεξιλόγιό του τις κατάλληλες λέξεις και άτην πλοκή των στίχων παυχώνει εκείνο που επιδιώκει με ζηλευτό τρόπο. Τα ποιήματα του χαρακτηρίζονται από κάποιο άνυπερο ανθρωπιστικό αίσθημα, από παγκόσμιο φιλερηνικό πνεύμα, από μεγάλη φιλοστοργία προς απήτητα του πρόσωπα, από ζηλευτό πατριωτικό παλμό, κατά ξεχωριστό τρόπο από νοσταλγία προς το στενωπό γενέθλιο τόπο του.

Ας μου επιτραπεί να παραθέσω εδώ το από τη σελίδα 60 του βιβλίου ποίημά του με τον τίτλο: «ΚΟΡΗ ΖΑΓΟΡΙΣΙΑ».

«Καμαρωτή πάει στη βρύση για νερό, με περιφάνεια και χαμόγελο στα χείλη.

«Στο διάβα της σκορπίζει ευωδές σαν το τριαντάφυλλο π' ανθίζει τον Απρίλη.

«Μάτια λαμπερά, μαλλιά εβέννα. «Κύνειο Λαμό, μέση φιδισιά.

«Αγγελική μορφή, φωνή κρυστάλλινη «Κόρη, μας το λεν πως είσαι Ζαγοριώτισσα.

«Θρεμένη με τ' αγέρι των ψηλών βουνών,

«Στις παραδίδες του σπινού ανα- • ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛ. 15

Το ΖΑΓΟΡΙ μας

ΤΟ ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑ
ΠΕΤΡΟΥ ΚΟΚΚΟΡΟΥ

Ο από το Κουκούλι Πανεπιστημιακός Καθηγητής Πέτρος Κόκκορος, που πέθανε στις 19 Μάη 1981 στα Γιάννινα και θάφτηκε στο Κουκούλι, άφησε κληρονομικούς της περιουσίας του το Πανεπιστήμιο των Γιαννίνων

και τις γυναίκες του. Σ' αυτές άφισε την επικαρπία εν όσω θα ζούσαν τριών διαμερισμάτων, δύο στα Γιάννινα από τέσσερα δωμάτια το καθένα και ενός στη Θεσσαλονίκη με πέντε δωμάτια, που αυτά ύστερα από το θάνατό τους να περιέρχονται κατά ολοκληρωτική κυριότητα στο Πανεπιστήμιο των Γιαννίνων. Στις 4 του Νοέμβρη 1983 πέθανε στην Αθήνα και η τελευταία γυναίκα του Άννα Παπαδοπούλου, οπότε τα παραπάνω διαμερίσματα, σύμφωνα με τη διαθήκη, ανήκουν από δω και πέρα καθολικά

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΖΑΓΟΡΙΣΙΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

● Συνέχεια από τη σελίδα 12

Οι «κύριοι» προύχοντες ούτε ασχολήθηκαν με το έπεισόδιο. Πώς γ' ασχολήθουν που οι ίδιοι: το είχαν οργανώσει;

Ο Άλ ξ ε κ ο ς ο Β α ν ά κ ο ς. Ήσαν γαμπρός στο χωριό μας. Τον θυμάμαι με την πίπα του συχνά στο στάμι και στα Γιάννινα που δούλευε αργότερα, τον έλεγαν ο Πίπας. Ήσαν θαυμάσιος λεπτογράφος, σκαλιστής, σώζεται νομίζω μια όμοια σκαλιστή καλντέλα του στην Έκκλησία μας. Είχε θγάλει σχολαρχείο και διάδωζε πολύ! Έως και κάτι νόστιμα.

Όταν πηγαίναμε, ύστερα από την εκκλησιά, επίσκεψη σε κάποιον που γιόρταζε και πηγαίναμε μπουλούκι, πάντα μπροστά ο παπάς, ο αγαθός Παπαδημήτρης.

Κι ο Άλ ξ ε κ ο ς:

- Δέ μου λές, Παπαδημήτρη, ποιος σέρνει τις καμήλες;
- Ποι ξέρω, ελογημένε μου;
- Σκάσε, μωρέ, που φωνάζαμε. Ποι να ξέρει; ο αγαθός γεροντάκος ότι μπροστά στις καμήλες στα καραβάκια δίνουν γάνδαρο.

Λίγες μέρες μετά το έπεισόδιο στο μπαλκόνι έφυγα για το Πανεπιστήμιο στην Αθήνα, αντιδιακείμενος και ανήσυχος για όσα είδα, στη συνέχεια επιστρατεύτηκα και στο χωριό γύρισα ύστερα από λίγα χρόνια. Τότε έμαθα άλλο, εγγλεματικό τούτο, έπεισόδιο.

Δύο παιδάκια του σχολείου, ηλικίας δέκα έντεκα χρονών, ο Πέτρος Βούρης κι ο γιός του γυφτο - Λάζου, σε ξένο άμπέλι, άνετασμένα στην κερασιά έτρωγαν κεράσια. Τά έπιασε ο Μπανιάς, τὰ μισογύμνωσε και τὰ έφερε δέρνοντας στο μεσοχώρι. Τον Πέτρο, τον πήρε ο πατέρας του, που ήταν από τους νοικοκυραίους του χωριού. Τὸ γιό όμως του γυφτο - Λάζου;

Τὸ ξεγύμνωσε τελείως τὸ παιδάκι και τὸ μαστίγωνε μπροστά σε όλους.

Άπ' όσα θυμάμαι κι άκουσα, πρώτη φορά στο χωριό έχει συμβεί

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΤΟΛΗΣ

Επικήδειος ομιλία του πρωτοπρεσβυτέρου Γρηγ. Γκρουϊδης.

Αγαητέ μας Χριστόδουλε.

Αν ωρισμένους προαιεθλόντας, αγαπητούς μας χωριανούς απεχαιρέτησα, με λόγια, που κατά την ταπεινή μου κρίση έπρεπε ν' απευθυνώ, με λόγια συγκινητικά, με λόγια πατριωτικά διότι έλειψαν από κοντά μας προσφιλή μας πρόσωπα και υπέροχοι χωριανοί, Σε Σένα πρέπει να πώ περισσότερα διότι ανάμεσά μας υπήρξες και απέβης ο λαμπρός και υπέροχος χωριανός, οικογενειάρχης και φίλος, αλλά και πατέρας στωργικός. Σε διεκρίνεν όμως και κάτι άλλο. Με την ευγενική προς όλους συμπεριφορά και καλωσύνη σου υπερέβαινες όλους, να σε αγαπούν και να σου συμπεριφέρονται εξ ίσου. Διεκρίσεις όμως και εις έναν άλλον τομέα τον «Διασπαστικό» που ως επαγγελματίας οργανωτικής, με το γλυκύτατον όργανον σου γλυκυτάτην σου φωνήν αντιχούσαν ως τα μεσοχώρια της υπέρου και ιστορικής περιοχής μας, «ως η χελιδών η εύλοος και: πολυφώνος», και «ως η εαρινή Απρίων» όπως και ο Ιερός υμνωδός μας λέγει. Όλα αυτά, θα τα ενθυμούνται όλοι και ουδέποτε θα διαφύγουν της μνήμης των. Τώρα όλοι: μας δεόμεθα του Υψίστου, όπως σε κατατάξει εν τῷ χορῷ και εν σκηναίς δόξης.

Η ΣΥΝΕΣΤΙΑΣΗ ΤΗΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑΣ «ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΠΛΑΚΙΔΑΣ» Η συνεστίαση της Αδελφότητας Κουκουλιωτών «Ευγένιος Πλακιδάς» που έγινε στο Κέντρο «Κωνσταντίνος Μπασιδίου», το βράδυ της 25 εορτασμού της επετείου της 25ης Μαρτίου, πραγματοποιήθηκε με μεγάλη επιτυχία. Στο πρόγραμμα της εκδήλωσης, που έγινε με την παρουσία πολλών φίλων και συγγενών, περιλάμβανε την ανάγνωση της εпитаφίας του Κώστα Π. Λαζαρίδη αφιερωμένης στο με αριθ. 32 βιβλιοναρίκι.

Τη σκληρή αυτή του μαστιγώματος μου την περιέγραψε ο Κώστας Κασιούρας, μικρό παιδάκι τότε. «Πήγα, μου λέει, πρέποντας σκούζοντας στο σπίτι μου και χώνηρα στην αγκαλιά της μάνας μου νάζοντας με άναφιλητά: — "Άχ, μανούλα μου, θα τον ανατάξουν, χτυπάει τόσο... Δέ σταματούσα τα κλάματα».

Τὸ παιδάκι έπεσε στο κρεβάτι και σε λίγες μέρες πέθανε. Ο δούσυχος πατέρας, ο Λάζος, που να παραινεθεί; Ήσαν θεόφρων, είχε κι από πάνω τη ρεσιτιά της κλεμμένης προσηνίας.

Φύσε τους προύχοντές μας να μὴ βασκαθούν.

Ο Μ ο υ ς ι ώ ν η ς. Είχαμε στο χωριό μας και τὸ μικρό μουρικό με τὰ όφραματα, τὸ μαγαζί του Έθραλου Μουσιώνη, ο οποίος Έθρατος στο χωριό μας, έως και σ' όλο τὸ Ζαγόρι. Γύριζε σπίτι με τὴν πραγματεία του στην πλάτη και στο μαγαζί που είχε πετράγινα τραπέζια με καρέκλες, λουκούμια και κοινά και ξερή γὰ τὰ λουκούμια.

Θυμάμαι τὸ γερο - Δημήτρη Βούρη, με τὴν πουκαμιά και τὸν κονάτι του, να παίζει με τὰ γυαλάκια του στη μύτη. Στὰ γυαλάκια καθρεφτίζονταν τὰ χαριὰ του, τὰ έλεπε ο άντρίπαλος και πάντα κερδίζει.

Τὴ νύχτα της Τυρινής, ανάβαμε τὴν Τέμπλα στο μεσοχώρι. Ήναμε όρθιο ένα κοιμένο θεντράκι με διχάλες, σ' αὐτὲς κρεμιόμαστε όρα και όταν δάξαμε φωτιά καίγονταν σαν πυροτέχνημα. Στὴν Τέμπλα ισωριάζαμε ξύλα που άναβαν μέχρι: άργα τὴ νύχτα. Γύριζε φωτιά καθισμένοι άντρες και γυναίκες ζεσταίνονταν και γύρω χόρτα και τραγουδούσαν. Ο Μουσιώνης έρχόταν κι αὐτὸς στο γλέντι, περνούσε μαζί μας, μερικές φορές τὸν γανώναμε, με πρόσο, με και λούσσαμε.

Στὸν πόλεμο τοῦ 1912-13 τὸ μαγαζί του Λεηλατήθης, αὐτὸς σκότων στο σπίτι του στὰ Γιάννινα κι από τότε τὸν χάσαμε τὸ Μουσιώνη.

καίαν όπου πάντες, οί Άγιοι του ναπαύονται. Είς δε τα υπέρτατα σου, γαμβρούς, εγγόνια, δέλφια και λοιπούς συγγενείς σου που τὸς εκκληροδότησες την σὴν σου, χαρίζει υγείαν και κρομήρευσιν, ίνα σε ενδυμῶνται πάντοτε.

Πολύ φοβούμε, μήπως θεωρώ ως παράλειψή μου εάν δεν αναφέρω και την αφάνταστον περποήσιν αγαπημένης σου Λεύκας, μέχρι τελευταίας σου πνοής, η οποία πεπαι να μείνει και θα μείνει παράμα προς μίμην. Και ασφαλώς, αυτό, ο Κύριος ζωής και θανάτου σε κατέστησε αιωνόβιον δια να κρίνιτε η προς τους γονείς περποήσιν των καλών παιδιών.

Δέξου τώρα Αγαπητέ Χριστόδουλε τον τελευταίον όλων μας σπασμόν, και το «Αινία Σου η μνήμη και ξεχωριστά από τον φίλον Παπαγρηγόρη. Όλοι δε ευχόμενοι τὸ χωριό της αγαπημένης Μπαρίας το οποίον εντός ολίγου σε σκεπάσει να είναι ελαφρότατο Στο καλό Σου αγαπητέ μας Χριστόδουλε!

Η ΣΥΝΕΣΤΙΑΣΗ
ΤΗΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑΣ
«ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΠΛΑΚΙΔΑΣ»

Η συνεστίαση της Αδελφότητας Κουκουλιωτών «Ευγένιος Πλακιδάς» που έγινε στο Κέντρο «Κωνσταντίνος Μπασιδίου», το βράδυ της 25 εορτασμού της επετείου της 25ης Μαρτίου, πραγματοποιήθηκε με μεγάλη επιτυχία. Στο πρόγραμμα της εκδήλωσης, που έγινε με την παρουσία πολλών φίλων και συγγενών, περιλάμβανε την ανάγνωση της εпитаφίας του Κώστα Π. Λαζαρίδη αφιερωμένης στο με αριθ. 32 βιβλιοναρίκι.

Το ΖΑΓΟΡΙ μας

Σελίδα

γράμματα
ἀναγνωστών

ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΜΕΝΑ

ΠΑΡΑΤΟΝΑ

Προς τον κ. Δεσφυνή της Εφημερίδας «Το ΖΑΓΟΡΙ μας».

Με κατάπληξιν και πικρία διαβάσαμε τα όσα γράφετε στο υπ' αριθ. 69 φύλλο και στη σελίδα 6 της εφημερίδας «Το Ζαγόρι μας» μηνός Δεκεμβρίου 1983 και με τίτλο «Ανθολογία Ζαγορίσιων συγγραφέων» σχετικά με το χωριό μας Ανθρακίτη Ζαγορίου.

Καί' αρχην θα μας επιτρέψετε να πούμε ότι τα περισσότερα απ' όσα γράφε ο συγγραφέας σας είναι καθαρές φαντασιές και και ανακριβείς. Η υγεία, η καλλιτέχια η λεπτότητα, ο σεβασμός και η υπευθυνότητα μαζί με την φιλοξενία και: την αγάπη είναι τα κυριότερα προσόντα που συνθέτουν το χαρακτήρα του Ζαγορίσιου. Αυτά δεν δ'δασκούνται όμως στα σχολεία αλλά στο οικογενειακό περιβάλλον από την γיאγιά και τη μάνα από γενιά σε γενιά.

Γράφε λοιπόν ο συγγραφέας ότι πλησιάζοντας στον Ανθρακίτη δεν είναι δυνατόν να σε πείσει το περιβάλλον πως ένα τέτοιο χωριό εξέθρεψε ένα τέτοιο πνεύμα δηλ. τον Μεγάλο δάσκαλο του γένους Μεθόδιο Ανθρακίτη. Με υπονοούμενα προσπαθεί να σου δώσει την εικόνα ενός χωριού καταθλιπτικού, αμόρφωτου και προ πάντος αφολόζενου, που δεν έχει τίποτε να επιδείξει από εκείνα που συνθέτουν τη Ζαγορίσια ομορφιά. Πληροφορούμε τον συγγραφέα ότι το χωριό μας εκτός από τον μεγάλο δάσκαλο έβγαλε και Δεσφυνή που κατέφυγε αργότερα για ασφάλεια από τους ληστές στη Λεπτοκαρυά και καθηγητής, και δασκάλους, και μηχανικούς και: εμπόρους και επαγγελματίες και τεχνίτες τέλειους και: Πρόεδρο του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Ηπείρου με μεγάλη μόρφωση κάτοχο 7 γλωσσών, όταν άλλοι δεν γνώριζαν ούτε μία ξένη γλώσσα, αλλά ούτε και τα Ελληνικά καλά.

Γράφε ακόμη ο συγγραφέας: «Ανηφορίζοντας για την πλατεια που βρίσκεται στο ψηλότερο μέρος του χωριού μαζί με την Εκκλησία, ένα πουρνάρι καταπληκτικό σε μέγεθος σκάζει τα γύρω του, πιο πέρα το τυπικό πλατάκι με τον εξαγωνικό σουφά και: δίπλα του μια σκεπαστή νεοκτιστή βρύση με άφθονο νερό είναι τα μόνον που νοικοκυρεύουν το χωριό για δε την εκκλησία χρεάζεται: ν' ανεβούμε αρκετά τσιμεντένια ζωνάρια. Μια εντοιχισμένη πλάκα μας πληροφορεί το θαυερό απολογισμό της Μικρασιατικής καταστροφής με τα ονόματα αυτών που σκοτώθηκαν

τότε. Η Εκκλησία του χωριού Αγία Τριάς κτισμένη το 1737 κ.τ.λ.». Επειδή πιστεύουμε ότι ο συγγραφέας λόγω κόπωσης ή άλλης αιτίας έχει μπερδέψει τα στοιχεία με άλλη Κοινότητα, του λέγουμε τούτο: Μπαίνοντας στο χωριό Ανθρακίτης βρίσκεται μπροστά στην πλατεια και την Εκκλησία του χωριού η οποία είναι ισόμπαστη και δεν λέγεται: ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΣ αλλά ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ και στην μνήμη της στις 26 Ιουλίου η κοινότητα πανηγυρίζει.

Η βρύση βρίσκεται τουλάχιστον 150 μέτρα μακριά από την πλατεια και εκκλησία. Όσο για πελώριο πουρνάρι δεν έχουμε ούτε είχαμε ποτέ για δείγμα. Επίσης ούτε εντοιχισμένη πλάκα φονευθέντων στη Μ. Ασία υπάρχει, διότι όσοι συγχωριανοί μας που πολέμησαν στη Μ. Ασία επέστρεψαν όλοι, δόξα τω Θεώ, σώοι και αβλαβείς.

Είναι αλήθεια ότι για να γράψει κανείς ένα βιβλίο και μάλιστα σαν αυτό που αναφέρεται στα χωριά του Ζαγορίου ένα - ένα ξεχωριστά χρειάζεται μακροχρόνια εργασία και πολλές κόπες και: δεν μπορεί κανείς μ' ένα πέραςμα ολίγων λεπτών (εάν πέραςε) από το χωριό μας να βγάλει συμπέρασμα. Εκτός αν θέλει: ο συγγραφέας να μας πείσει ότι έχει μαντικές ικανότητες.

Είνα: αξιο απορίας πως η Συντακτική Επιτροπή της Εφημερίδας «Το Ζαγόρι μας» αναδημοσίευσσε το κείμενο αυτό που αναφέρεται τόσο πικρόχολα και ανακρίβεστα στο χωριό μας που συνθέτουν τη λαίλαπα της Γερμανικής φωτιάς και: στους κατοίκους οι οποίοι μετά την ολοκληρωτική καταστροφή μπόρεσαν να ζήσουν και να προδεύσουν σ' όλους τους τομείς της ζωής των.

Εξ' άλλου τέτοια δημοσεύματα κάθε άλλο παρά ανεβάζουν το Πολιτιστικό επίπεδο του Ζαγορίου.

Η συντακτική επιτροπή αν θέλει μπορεί να επανεμφέλι τον Ανθρακίτη για να πεισθεί για τις ανακριβείς και να γυθεί τη φιλοξενία των ατοίκων για την οποία: διατίεως καυχόμεθα.

ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΑΝΘΡΑΚΙΤΗ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

«Ο ΜΕΘΟΔΙΟΣ»

Το ΖΑΓΟΡΙ μας φιλοξενεί επιστολές αναγνωστών του που στέλνονται αποκλειστικά σ' αυτό.

Τα μεγάλα γράμματα υποκείνται σε περικονές και συντομώσεις για λόγους χώρου.

ΘΟΥΚΙΔΙΔΗΣ Ν. ΚΕΝΤΡΟΣ

Στα 84 χρόνια του, μας άφησε χρόνιας, ο Θουκυδίδης, απόγονος της μεγάλης οικογένειας Κέντρου, μακριά όμως, απ' την Πατρίδα, στην Νέα Υόρκη.

Από πολύ νέος ταξίδεψε, δύσκολα τότε τα ταξίδια. Κι εργάστηκε χρόνια και χρόνια και πρόκοψε.

Μαράζι τον έτρωγε για να έλθει στις ρίζες του στο Τσεπέλοβο. Κι ήρθε πριν μερικά χρόνια και γέμισαν τα μάτια του χαρούμενα δάκρυα. Και θυμήθηκε τα παιδικά του χρόνια τους φίλους του, το χωριό του, το πατρικό σπίτι. Κι έπε νερό απ' τη Βρυσόπουλα και τον Κονόμο, και πήγε στο Σχολείο και στην εκκλησία μας και στα κτήματά των και δεν χόρτασε να λεί και να βλέπει. Μα οι μέρες πέρασαν και γέμισαν τα μάτια του δάκρυα, κυτάζοντας σ' ανάθελα να τα χορτάσει, σαν να διασθάνονταν πως τ' αποχαίρεται, για πάντα.

Κι έφυγε αλλαγμένος, για τη μεγάλη χώρα της Δύσης, μα ο νους του τώρα, ήταν εδώ, στη ρίζα του...

Κι ένα πρωινό, με όραμα του χωριού του, έλεισε τα μάτια του για πάντα, αφήνοντας βαθύτατο πόνο στους δικούς του.

Ο Ύψιστος να τον αναπαύσει και το ξένο χώμα που τον σκέπασε να είναι ελαφρό.

Σ' όλους τους δικούς του το θερμό μου συλλυπητήριο.

Ε.Γ.

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ
ΙΣΤΟΡΙΚΗ - ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΚΗ
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΖΑΓΟΡΙΟΥ
ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΒΑΡΩΚΑΣ ΚΩΣΤΑΣ
ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ
ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ ΚΩΣΤΑΣ
ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ ΣΤΑΘΗΣ
ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ
ΤΖΙΩΒΑΣ ΦΡΙΟΣ
ΤΣΑΟΥΣΗΣ ΛΕΩΝΙΔΑΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΚΙΜΩΝ ΑΘ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ
Ιωάννινα: Λόρδου Βύρωνος 21
Τηλ. (0651) 26.266 και 28.088

Υπεύθυνη Διακρίσεως:
ΤΟΥΛΑ ΠΟΛΛΑ

Τυπογραφείο: Γ. Δούβαλη
Ε. Αποστόλου - Κ. Πασχάλη
28 Οκτωβρίου 41 - Τηλ. 20.544

Το ποσό της ετήσιας συνδρομής προαιρετικό

«ΝΥΧΤΕΣ ΑΞΗΜΕΡΩΤΕΣ»

ΣΥΝΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛ. 13

Θεμένη.

»Η καλωσύνη στην σου στάλαξε.

»Κόρη Ζαγορίσια παινεμένη».

Πολλές φορές και με ποικίλους τρόπους τραγούδησε τη νοσταλγία του για τον τόπο μας με σχετικά ποιήματα για το Βίκο, καθώς και τέτοια με εθνικούς παλμούς από τα παλιότερα χρόνια ως τώρα.

ΕΙΣΦΟΡΕΣ
ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

1500 ΔΡΧ.

Βασδέκης Στέφανος

1000 ΔΡΧ.

Αναγνωστάκης Μ. Γεώργιος

Διαμαντή - Καλαμτζή Μαρίνα

Δούβαλης Αναστάσιος

Θεοδώρα Μ. Αλεξάνδρος

800 ΔΡΧ.

Ρούντος Ευρ. Αντώνιος

700 ΔΡΧ.

Νούλης Κ. Πανταζής

Κεοίση Μαρία

Κουνάβος Δ. Αντώνιος

600 ΔΡΧ.

Ζήγος Θεόδωρος

500 ΔΡΧ.

Αλεξάδου Καπέτη Μαρίκα

Βασδέκη Θ. Αθηνά

Βέλλος Παύλος

Βλαχόπουλος Βασίλειος

Βλαχόπουλος Χρήστος

Βλαχοπούλου - Αναστασίου Αλίκη

Γκίζα Δέσποινα

Ευστραπάδου Ευγενούλα

Ζώης Π. Απόστολος

Κολιάς Αναστ. Απόστολος

Κοσσιβίτσας Χρυσόφορος

Καϊνδούρας Γεώργιος

Λέκκος Γρηγ. Βασίλειος

Μασούρας Αλέκος

Ματσίκας Π. Πέτρος

Μητριάδης Ιωάννης

Ντιναλέξης Ευριπίδης

Ευνός Απ. Αγγελία

Παπαχρήση Δ. Μαριάνθη

Πατέας Απόστολος

Πέτσας Χρήσιος

Πρηνόκης Δ. Αναστάσιος

Ρίζος Π. Ιωάννης

Ρίζος Π. Κωνσταντίνος

Σακελλαρίδη Ευφροσύνη

Σεραφειμίδου Σουλτάνα

Σκλάβης Αδαμάντιος

Σπύρου Σπυρίδων

Στεφανίδης Στέφανος

Ταπεινός Γεώργιος

Τσαούση - Ιωαννίδου Έρρικα

Τσαούση - Γεωργίου Ρένα

Τσομάνης Δημήτριος

Τσώρη Ραχή Όλγα

Φωτεινή Γ. Νίκος

Ο κ. Κ. Σίμος με τα ποιητικά του έργα αντιπροσωπεύει επάξια και αποτελεσματικά το Ελληνικό και ιδιαίτερα το Ηπειρωτικό πνεύμα στον Αιγυπτιακό χώρο, στον οποίο έχει ευδοκμήσει από πνευματική άποψη τόσο πολύ, ώστε τα πνευματικά του δημιουργήματα έχουν μεταφραστεί και έχουν κυκλοφορήσει και σε ξένες γλώσσες. Η Εθνική του προσφορά στον Αιγυπτιακό χώρο έχει εκτιμηθεί κατά τρόπο υποδειγματικό.

Τον συγχωρώ θερμότητα και ευχόμαι να συνεχίσει το ευδοκίμο αυτό έργο του, που κατά τη γνώμη μου αποτελεί εθνική αποστολή. Ο κ. Σίμος τιμάει στην ξένη χώρα του Νείλου, όχι μόνο το Ελληνικό και Ηπειρωτικό γενικό όνομα, αλλά και ειδικότερα το τέτοιο Ζαγορίσιο.

ΥΠΕΝΘΥΜΙΖΟΥΜΕ

Παρακαλούμε τους φίλους αναγνώστες μας, να μας στέλνουν εγκαίρως «τα κοινωνικά» συγγενών και φίλων τους.

Η εφημερίδα μας, δυστυχώς, δεν έχει τη δυνατότητα, να τα πληροφορείται με άλλο τρόπο.

ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ:

ΒΙΤΣΑ: Η οικογένειά του συγχωριανού μας Νικολάου Βασιλείου Κήτια έγινε γονείς χαριτωμένου αγοριού. Ο Εκπ. Σύλλογος Βίτσας τους εύχεται να του ζήσκει.

ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ:

Την αναψιά μας Μαρτίττα Νικολαΐδου - Παπιά και το σύζυγό της Βασίλη, που έγιναν γονείς χαριτωμένου κοριτσιού καθώς και στο παππού και τη γιαγιά Φίλιππο και Ελένη Νικολαΐδου, ευχόμαστε να τους ζήσκει.

Οικογένεια Ιωάννου Νικολαΐδου

★

Ευχόμαστε στην ανειψιά μας Μαρτίττα, τον άντρα της Βασίλη καθώς και στους αδελφούς μας Ελένη και Φίλιππο Νικολαΐδη, να τους ζήσκει η νεογέννητη κόρη και εγγονούλα.

Οικογένεια Γιώργου Νικολάου

ΑΡΡΑΒΩΝΕΣ:

ΤΣΕΠΕΛΟΒΟ: Κατακλυσμός από αρραβώνες στο χωριό μας. Τρεις όμορφες κοπέλλες ξεσκλαβώθηκαν:

— Η Μαίρη Κώστα, κόρη που Νασιου Θεμισού κι ο Τάκης Κατσιαβριάς από το Καλαμάκι.

— Η Πόπη Γιάννη Βαγγελή φοιτήτρια Παντείου κι ο Κώστας Φερεντίνος από το Κουκούλι.

— Η Νία Σπύρου Μπράχου κι ο Αθανάσιος Ιωάννου από το Μ. Περιστέρι.

Και στα τρία ζευγάρια εύχονται μ' όλη μου την καρδιά καλά τους στέφια και στις οικογένειές τους τα πιο θερμά μου συγχαρητήρια.

Ε.Γ.

★
ΤΣΕΠΕΛΟΒΟ: Στην αγαπημένη μου ανειψιά φοιτήτρια Ελένη Νικολάου Σέτζη που αρραβωνιάστηκε με τον καπράν κ. Απόστολο Μαρκαντά, τις πιο ολόψυχες ευχές.

Η θεία της: **ΡΟΥΛΑ ΛΙΑΠΗ**

ΓΑΜΟΙ:

ΕΛΑΦΟΤΟΠΟΣ: Τον Φλεβάρη 1984 η Πλωμαία Μεν. Γκράτζου

παντρεύτηκε στην Θεσσαλονίκη με τον εκλεκτό της Γρηγόρη Μιχαήλ. Τους ευχόμαστε να ζήσουν ευτυχισμένοι.

Απόστολος Ντιναλέξης

★

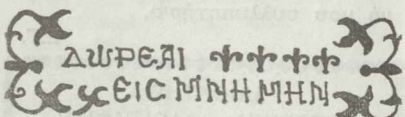
ΒΙΤΣΑ: Παντρεύτηκαν στις 11 Φεβρουαρίου στα Γιάννινα η συγχωριανή μας Βασδέκη Μανώλη Γιάννα με τον Αλέξη Δρούγκια.

Τους ευχόμαστε να ζήσουν ευτυχισμένοι.

Οκγ.: Νεοπολέμου Βασδέκη
Εκπολ. Σύλλογος Βίτσας

ΘΑΝΑΤΟΙ:

Σε βαθιά γριάματα πέθανε και κηδεύτηκε τη Θεσσαλονίκη η σεμνή Δοβριαντίτσια Περισερόνη Μπέτσιου. Ελαφρό το χώμα που τη σκεπάζει.

● Για ενίσχυση των ισκοπών της εφημερίδας:

★ Η κ. ΟΥΡΑΝΙΑ Γ. ΓΕΝΑΔΙΟΥ, εις μνήμην του αιμνήστου συζύγου της ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΓΕΝΑΔΙΟΥ, με τη συμπλήρωση τριών χρόνων από το θάνατό του, προσέφερε ΔΥΟ ΧΙΛΙΑΔΕΣ δραχμές.

★ Η κ. ΙΣΜΗΝΗ ΠΑΠΑΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ - ΚΟΥΛΟΥΣΗ προσέφερε ΔΥΟ ΧΙΛΙΑΔΕΣ δραχμές στη μνήμη των γονέων της ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ και ΕΛΕΝΗΣ ΚΟΥΛΟΥΣΗ.

★ Η κ. ΑΓΑΘΗ ΡΟΥΚΑ - ΖΟΜΑΡΙΔΗ προσφέρει στη μνήμη των γονέων της ΓΕΩΡΓΙΟΥ και ΑΘΗΝΑΣ ΖΟΜΑΡΙΔΗ και του γαμπρού της ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΚΑΛΛΙΔΗ ΔΥΟ ΧΙΛΙΑΔΕΣ δραχμές.

● Η Σ.Ε. ευχαριστεί.

ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙ: Πέθανε στα Γιάννινα και κηδεύτηκε στο χωριό μας η Χρυσάνθη Γεωργ. Κομποδήμου το γένος Ιωάννου Παπαζώη 73 χρόνων.

Την οικογένειά της και τους συγγενείς της συλλυπούμεθα εγκάρδια.

★

ΑΝΩ ΠΕΔΙΝΑ: Πέθανε και κηδεύτηκε στο χωριό μας ο Νίκος Πατσούκας 84 χρόνων.

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΕΣ

«Ο ΤΣΟΥΦΛΗΣ ΤΣΕΠΕΛΟΒΟΥ»

Σας γνωρίζουμε ότι: κατά τις τελευταίες αρχαιρσίες του συλλόγου μας εκλέχτηκε το νέο διοικητικό συμβούλιο, που αποτελείται από τους:

Τσουμάνης Αναστάσιος του Βασιλείου Πρόεδρος
Ζησιδης Μάνθος του Χρήστου, Αντιπρόεδρος
Δούβαλη Ανδρομάχη του Αναστασίου, Γεν. Γραμματέας
Χρηστάκος Ηλίας του Βασιλείου, Ταμίας
Γιαννακός Ιωάννης του Ελευθερίου, Ειδ. Γραμματέας
Ντάφλος Παναγιώτης του Τριαντάφυλλου, Μέλος
Φερεντίνος Ιωάννης του Κωνσταντίνου Μέλος

Ο σύλλογός μας σας χαίρετά και ελπίζει στη συνεργασία σας και σε μια δαρκή επικοινωνία πάνω σε θέματα που μας απασχολούν.

Ο Πρόεδρος
Α. ΤΣΟΥΜΑΝΗΣ
Η Γεν. Γραμματέας
Α. ΔΟΥΒΑΛΗ

ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ ΕΥΕΡΓΕΤΩΝ

ΜΕΣΟΒΟΥΝΙ: Την κυριακή στις 12 Φλεβάρη έγινε στο Μεσοβούνι το καθιερωμένο χρονιάτικο μνημόσυνο για ανάπαυση των ψυχών των ευεργετών του Μεσοβουνίου αιμνήστων Κων. Χαντζαρόπουλου της γυναίκας του Ουρανίας και του παιδιού του Ιωάννη.

Η Εκκλησιαστική Επιτροπή Μεσοβουνίου

Ο ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΝΘΡΑΚΙΤΗ ΖΑΓΟΡΙΟΥ «Ο ΜΕΘΟΔΙΟΣ» ΚΑΙ Ο ΩΡΑΙΟΣ ΤΟΥ ΧΟΡΟΣ

Ο Πολιτιστικός Σύλλογος του Ανθρακίτη που φέρει το όνομα του Μεγάλου Δασκάλου του Γένους Μεθοδίου Ανθρακίτη προς τιμήν του οποίου πήρε το όνομα και το χωριό, έκανε ένα πολύ ωραίο χορό το Σάββατο το βράδυ στις 25 του Φλεβάρη.

Ξεκίνησαν οι Ανθρακίτες για ένα γέφυμα φιλίας και κατέληξαν σε ένα γλέντι τρεκούβετο, με όργανα και κέφι, μέχρι αργά το βράδυ.

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Συλλόγου πρωτοβουλία του οποίου ήταν η διοργάνωση ήταν επιποδός για την καλύτερη εξυπηρέτηση των συγχωριανών και φίλων τους.

Ο Πρόεδρος του Συλλόγου κ. Βλαχόπουλος που η προσφορά του είναι μεγάλη, άνοιξε το χορό με παλαζο Ζαγορίσια τραγούδα. Ακολούθησε λαχειοφόρος αγορά με πολλά πλούσια δώρα.

Πρόσφερε μια πολύ ωραία διασκέδαση ο Πολιτιστικός Σύλλογος του Ανθρακίτη στα μέλη του και τους συγχωριανούς.

Ωραία πρωτοβουλία και ωραίο αποτέλεσμα.

3.000 ΔΡΧ.

Μάνθου Κ. Μαρτιάνθη

2.000 ΔΡΧ.

Κοντόκαλης Μιχαήλ

1.000 ΔΡΧ.

Βαλέκας Ιωάν. Γεώργιος
Βαρζακούλα Χρ. Αγαπία
Βασδέκης Αθ. Δημήτριος
Βασδέκης Γ. Χρήστος
Βορόπουλος Κων. Ιωάννης
Γκέκης Δημήτριος
Γιαννακού Όλγα
Γενναδίου Θάλα
Δαλκαβούκη Φλομήλα
Δασκαλόπουλος Βασίλης
Ζερβοπούλου Σ. Αρστέα
Ζήσης Γ. Χρήστος
Εμμανουήλ Ευάγγελος
Καράλης Μ. Γεώργιος
Καράλης Δ. Ηλίας
Καστέλη Γιαννιά Σύρμω
Κατζά Αθηνά

Κίτσου - Γιαννακού Μελί.
Μακρής Π. Ευριπίδης
Μέμος Γεώργιος
Μήσιου - Μπάφα Έλλη
Μπούνα Βασιλική
Ντεμής Χρήστος
Ντούλα Θεοδώρα
Οικονόμου Κ. Μάνθος
Παγούνη Μιχ. Λευκοθέα
Παπαγεωργίου Απόστολος
Παπαζώης Ιωάν. Γεώργιος
Πατράκης Κων/νος
Ραΐση Αθηνά
Σκλαβενίτου Αντιγόνη
Σάρρου Χ. Ιμπούλη
Σιούτης Πάνος
Στάρα Κλ. Αλίκη
Στεργιοπούλου Ξενία
Τσιμπούλος Αν. Κων/νος

ΜΠΡΑΒΟ ΤΟΥ

ΕΛΑΦΟΤΟΠΟΣ: Τον Γενάρη 1984 συνέβηκε στο χωριό μας σοβαρό ατύχημα στην Παρασκευή Καπνιστή που τραυματίστηκε από αλυσίδα πρίνο και κόνιψε να χάσει το πόδι της. Γιατροί και νοσοκόμοι δεν μπορούσαν να βοηθήσει. Έτσι, χωρίς ο κομποχωριανός αγροφύλακας Σωτήρης Μπισμπέλης, άκουσε από μακριά να έπρεπε να βοηθήσει. Έτσι, τα τραύματά για να λυσοσάμει αιμοραγία και φρόντισε να βρει το κίνητρο για μεταφορά στο Νοσοκομείο. Για το ενδιαφέρον του χωριανού τον ευχαριστούν και πρέπει οι προϊστάμενοί του να τον συγχαρούν και να τον επαινέσουν.

Ευριπίδης Ντιναλέξης